

OMAOITAJUUS LAPSEN KIINTYMYSSUHTEEN TUKENA

Henkilökunnan kokemuksia omahoitajuudesta alle kolme-
vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä

Teija Suba ja Tanja Varetto-Schnitter

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä

Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan kelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Suba, Teija ja Varetto-Schnitter, Tanja. Omahoitajuus lapsen kiintymyssuhteen tukena. Henkilökunnan kokemuksia omahoitajuudesta alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä, kevät 2010, 79 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpää Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK), Lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia omahoitajatyömallin tuomia kokemuksia henkilökunnan näkökulmasta alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä. Tutkimus pyrki myös selvittämään, tukeeko omahoitajuustyömalli lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta päivähoidossa.

Tutkimus oli laadullinen ja moniaineistoinen. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin teemahaastattelua ja ryhmäkeskustelua. Tutkimukseen osallistui kahden päiväkodin työntekijöitä alle kolmevuotiaiden lasten ryhmistä. Haastattelimme kahta lastentarhanopettajaa ja kolmea lastenhoitajaa. Molemmissa päiväkoedeissa oli omahoitajuustyömalli otettu käyttöön muutama vuosi sitten. Aineistoa analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin. Teoriaosuudessa käytiin läpi kontekstuaalisen kasvun mallia, ekokulttuurista teoriaa sekä kiintymyssuhteen, kasvatuskumppanuuden ja varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä omahoitajuudessa.

Opinnäytetyön prosessissa syvensimme omaa tietämystämme teorian ja haastatteluista nousevan tiedon yhdistyessä mielekkääksi kokonaisuudeksi. Päädyimme siihen, että omahoitajan pääasiallisena tehtävänä on tukea lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta ja huolehtia siitä, että kasvatuskumppanuus toteutuu vanhempien kanssa. Omahoitajuuden tarkoituksena on turvata, että lapsella on päivähoidossa yksi turvallinen aikuinen, joka tuntee lapsen yksilölliset tarpeet.

Haastateltaviemme kokemuksena oli, että omahoitajuustyömalli mahdollistaa lapsen turvallisen kiinnittymisen yhteen aikuiseen ja luottamuksen syntymisen kasvattajien välille. Omahoitajan ja lapsen välinen tunnesuhde koettiin palkitsevana. Omahoitajuus mahdollisti paremman tiedon lapsen asioista yhdessä vanhempien kanssa. Omahoitaja sai enemmän tietoa lapsen kehityksestä ja kasvusta. Työntekijöiden käsitys oli, että omahoitajuus toi myös vanhemmille helpotusta, kun he saivat jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden hoitajan kanssa Lasten pienryhmissä toimiminen vähentää myös lapsen stressiä hoitopäivän aikana. Haastavana omahoitajuustyömallissa koettiin siihen sitoutuminen, reunaehtojen toteutuminen ja joustavan työmallin löytäminen.

Asiasanat: kontekstuaalisen kasvun malli, kiintymyssuhde, kasvatuskumppanuus, omahoitajuus, varhainen vuorovaikutus, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Suba, Teija and Varetto-Schnitter, Tanja.

Personal Nursing Method in Supporting a Child's Attachment. Under Three-year-old Children's Day Care Group as Experienced by Day Care Professionals. 79 p., 4 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of our thesis was to find out how the day care professionals in our research day care unit experienced personal nursing and whether it supported a child's primary attachment.

Our research method was qualitative and subjected to content analysis. Our study consists of personal theme interviews of the day care workers and one group discussion session with the same professionals. All the interviewed professionals were working with under three-year-olds in two separate day care centres which are under the same management. We interviewed two teachers and three nursery nurses for the purposes of our study. The personal nursing method was introduced in both day care centres a few years ago. The theoretical context of our study consists of ecological theory by model of contextual growth, eco-cultural theory, attachment theory, early interaction and partnership in ECEC (Early Childhood Education and Care).

The results of the study indicated that the personal nursing method enabled safe attachment with one carer and created trust between the carer and the parent. The emotional bond between the carer and the child was perceived as rewarding. Personal nursing enabled better knowledge and understanding of the child in co-operation with the parent. Forming smaller groups with their peers seemed to reduce stress in small children. There were also challenges in accomplishing personal nursing such as commitment, limited resources and finding flexible solutions in applying the personal nursing method.

Keywords: model of contextual growth, attachment theory, partnership in ECEC, personal nursing method, qualitative research.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSKYSYMYS JA METODISET VALINNAT	6
3 TEOREETTINEN TAUSTA	8
3.1 Bronfenbrennerin ekologinen teoria	8
3.2. Ekokulttuurinen teoria.....	10
3.3 Varhaiskasvatussuunnitelma.....	13
3.4 Kasvatuskumppanuus	14
3.5 Kiintymyssuhdeteoria ja varhainen vuorovaikutus.....	18
3.5.1 Turvallinen kiintymyssuhde.....	20
3.5.2 Välttelevä kiintymyssuhde.....	21
3.5.3 Turvaton kiintymyssuhde	22
3.6 Laki lasten päivähoidosta	22
3.7. Lapsen kiintymyssuhteet päivähoidossa	23
3.7.1 Omahoitajuus.....	24
3.7.2 Aikaisemmat tutkimukset omahoitajuudesta	26
3.7.3 Omahoitajuus ja päivähoidon laatu	27
4 TUTKIMUSPROSESSI	30
4.1 Toimintaympäristö	30
4.3 Aineiston analyysi ja aineiston keruu.....	32
5 TUTKIMUSTULOKSET	36
5.1 Omahoitajuustyömallin tuomat muutokset.....	39
5.2 Omahoitajuustyömallin haasteet	40
5.3 Kasvatuskumppanuuden merkitys.....	43
5.4 Omahoitajuustyömallin tärkeys kiintymyssuhteille	44
5.5 Ryhmäkeskustelun tulokset.....	46
6 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	49
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	52
LÄHTEET.....	57
LIITTEET	60
LIITE 1: Varhaisen vuorovaikutuksen ”sanakirja”	
LIITE 2: Haastattelukysymykset työntekijöille	
LIITE 3: Ryhmäkeskustelun antia pääteemoista 28.1 2010	
LIITE 4: Hankeharjoittelun aikana tuotettu tietopaketti	

1 JOHDANTO

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi omahoitajuustyömallin alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä, sillä aihe on ollut molemmille ajankohtainen, sekä se on ollut laadukas ja inhimillinen työtapa kohdata pieni lapsi perheineen päiväkodissa. Omahoitajuustyömallilla pyritään luomaan lapseen ja perheeseen luottamuksellinen ja sitoutunut suhde. Tavoitteena on pyrkiä tukemaan ja kannattelemaan lapsen ensisijaista eli lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta päivittäisen eron aikana. Omahoitajuus mahdollistaa tiiviimmän ja syvemmän yhteistyön lapsen ja perheen kanssa. Omahoitajan tehtävä on auttaa lasta kestämään päivän ero vanhemmistaan (ensisijaisesta kiintymisen kohteestaan) ja samalla auttaa lasta luomaan kiintymyssuhde hoitajaan (toissijaiseen kiintymisen kohteeseen) ja vähitellen ryhmän muihin aikuisiin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 43).

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia alle kolmevuotiaiden lasten ryhmän henkilökunnan kokemuksia omahoitajuustyömallista, sekä saada tietoa tukeeko omahoitajatyömalli lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta päivähoidossa. Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus ja tutkimusaineiston tiedon keruu on toteutettu teemahaastattelujen ja ryhmäkeskustelun avulla. Haastattelut ja ryhmäkeskustelu on toteutettu kahdessa itähelsinkiläisessä päiväkodissa, alle kolmevuotiaiden lasten ryhmien lastentarhanopettajille ja lastenhoitajille. Henkilökuntaa on haastateltu yksilöhaastatteluin, sekä heille on pidetty ryhmäkeskustelu. Haastattelut ja ryhmäkeskustelu perustuivat henkilökunnan omiin kokemuksiin ja tietoon aiheesta.

Teoreettinen viitekehys opinnäytetyössämme muodostuu ekologisesta teoriasta, ekokulttuurisesta teoriasta, kiintymyssuhdeteoriasta, kasvatuskumppanuudesta ja omahoitajuudesta.

2 TUTKIMUSKYSYMYS JA METODISET VALINNAT

Opinnäytetyön tavoitteena ja tutkimuskysymyksenä oli saada tietoa kahden päiväkodin alle kolmevuotiaiden lasten ryhmien henkilökunnan kokemuksista liittyen omahoitajuuteen ja siitä, tukeeko omahoitajuustyömalli lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta päivähoidossa. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja pyrkimyksenä on löytää koettuja tosiasioita. Aineistoa kootaan todellisissa tilanteissa ja tutkimuksen kohdejoukko on valittu tutkimuskysymyksen kannalta tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi, Hurme & Sajavaara 2007, 157–160).

Tutkimus on moniaineistoinen ja aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun, jonka toteutimme yksilöhaastatteluin ja ryhmäkeskustelulla. Yksilöhaastatteluihin osallistui kaksi lastentarhanopettajaa ja kolme lastenhoitajaa. Ryhmäkeskustelussa oli mukana lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa, jotka aiemmin olivat osallistuneet yksilöhaastatteluun. Teemahaastattelu ja ryhmäkeskustelu sopivat menetelmiksi, koska halusimme syventävää ja saada mahdollisimman laajaa kokemuspäistä tietoa tutkimusaiheesta.

Tiedonkeruumetodina ryhmäkeskustelu on etukäteen järjestetty keskustelutilanne, johon on kutsuttu joukko ihmisiä keskustelemaan ennalta valitusta aiheesta vapaamuotoisesti. Ryhmäkeskustelussa on keskeistä ryhmän vetäjän rooli ja läsnäolo. Ryhmän vetäjä ohjaa keskustelua ja kannustaa osallistujia keskustelemaan keskenään ennalta annetusta aiheesta. Ryhmäkeskustelussa vuorovaikutus on osallistujien välistä vuorovaikutusta. Keskustelun vetäjä antaa teemat keskusteluun osallistujille, jotka keskenään saavat keskustella ja kommentoida annettuja teemoja. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 223–237).

Keskustelun aikana tutkija havainnoi ja kirjaa keskustelusta yhteenvetoja. Tutkimuksessa olemme käyttäneet tutkija- ja aineistotriangulaatiota. Tutkimuksen

aineistoa keräsi, analysoi ja tulkitsi kaksi tutkijaa. Triangulaation avulla kuvasimme tutkimusaluetamme eri näkökulmista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 171).

3 TEOREETTINEN TAUSTA

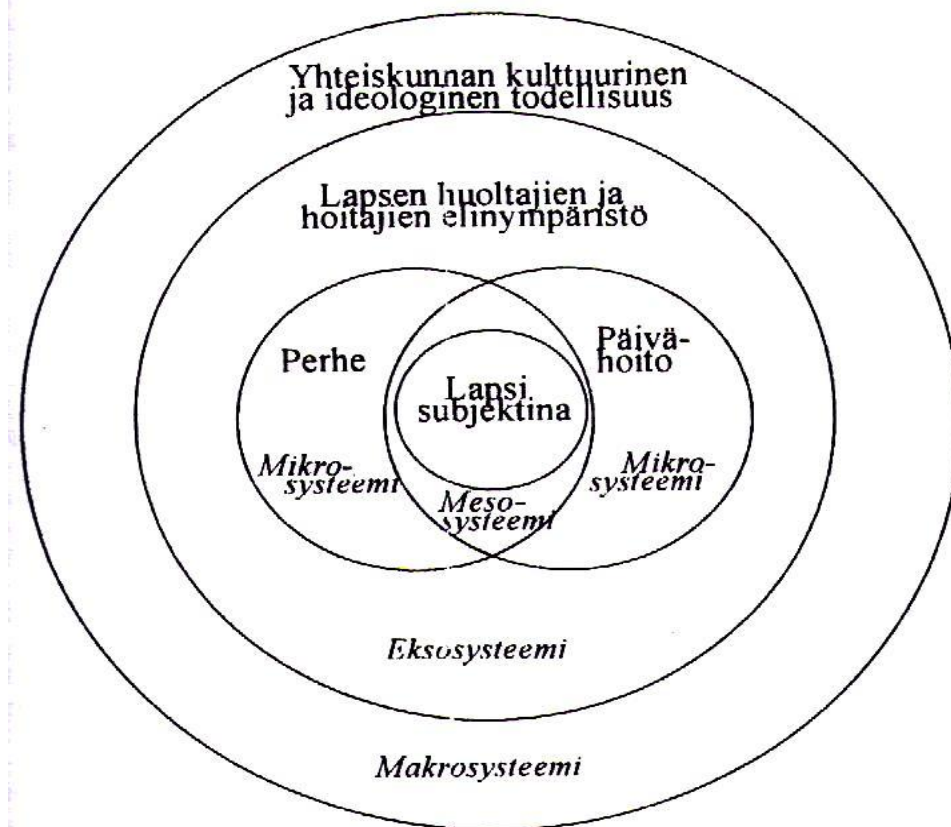
Ekologinen ja ekokulttuurinen teoria antavat tutkimuksemme lähtökohdaksi laajan viitekehyksen, koska lapsen ympäristö vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapseen. Kasvatuskumppanuus perustuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja on lähtökohtana vuorovaikutukselle päivähoitossa. Omahoitajuustyömalli perustuu vahvasti kiintymyssuhdeteoriaan.

3.1 Bronfenbrennerin ekologinen teoria

Bronfenbrennerin (1979; 1989) ekologinen teoria toi suuren muutoksen lapsen kehitysedellytysten ymmärtämiselle. Siinä luovuttiin yksilöpsykologisen perustan korostamisesta ja korostettiin kasvatusympäristöjen keskinäisen vuorovaikutuksen merkitystä. Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa se, miten eri lapsen kasvusta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeenaan. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 21–24.)

Ekologinen orientaatio on saanut vaikutteita sosiologiasta, psykologiasta, yhteiskuntatieteistä ja antropologiasta. Se korostaa tutkimuksen ekologista validiteettia eli ilmiöiden tutkimista niiden luonnollisissa tapahtumaympäristöissä. Kasvatustieteissä ekologinen orientaatio on lapsen kasvun ymmärtämistä kontekstuaalisena, lapsen ja ympäristön välisenä dynaamisena vuorovaikutussuhteena (ks. kuvio 1, s.10). Ekologiseen teoriaan sisältyvä kontekstuaalinen lähestymistapa ottaa huomioon kaikki ne ympäristöelementit ja ympäristöjen väliset suhteet, jotka epäsuorasti vaikuttavat siihen ympäristöön, jossa lapsi kasvaa ja kehittyy. Kasvattajalle tämä merkitsee sitä, että pelkkä fokuointi lapseen ei riitä vaan kasvattajan tulee tiedostaa koko ympäristö jonka vaikutuksessa lapsi elää alkaen lähipiiristä ja edeten yhteiskunnan arvomaailmoihin. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996 24, 27.)

Bronfenbrenner kontekstuaalisen kasvun teoriassaan jakaa vuorovaikutuspiirin laajuuden mukaan eri osa-alueisiin.

KUVIO 1. Kontekstuaalisen kasvun perusta (Hujala-Huttunen 1996, 24)

Yhteiskunnan ideologinen systeemi, yhteiskunnalliset reunaehdot vaikuttavat lapsen kasvuun, ne määrittävät muiden systeemien toimivuutta. Reunaehtoihin kuuluvat yhteiskunnan ekonomiset, sosiaaliset, kasvatukselliset ja laki- ja poliittiset järjestelmät. Tästä Bronfenbrenner käyttää nimitystä makrosysteemi. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996 24–27.)

Eksosysteemiin kuuluvat erilaiset instituutiot kuten joukkotiedotus, työn maailma, sosiaalis-taloudelliset tekijät. Eksosysteemi vaikuttaa välillisesti lapseen vaikuttamalla kasvattajien ja aikuisten elämänpiiriin ja kasvattajan ja vanhemman roolissa toimimiseen. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 27.)

Mikrosysteemi koostuu lapsen välittömästä ympäristöstä ja siinä olevien henkilöiden toiminnoista ja suhteista. Lapsella on yleensä tärkeimmät ja pysyvimmat suhteet omaan perheeseen. Varhaislapsuuden merkittävintä ihmissuhdetta kuvataan kahden ihmisen väliseksi vuorovaikutussuhteeksi. Välittömät vuorovai-

kutussuhteet voivat koskea myös päivähoitoa ja ympäristöä. Huomiota tulisikin kiinnittää myös lapsen tukisysteemiin kuten tovereihin, naapureihin ja sukulaisiin. Tukisysteemi säätelee ja tukee sitä, miten vanhemmat toimivat vanhemman roolissaan ja miten vanhemman ja lapsen vuorovaikutus kehittyy. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 25.)

Bronfenbrennerin ekologisessa teoriassa tärkeäksi kasvatuksen kannalta nousee mesosysteemi, joka käsittää niiden ympäristöjen väliset suhteet ja vuorovaikutuksen, joissa lapsi aktiivisesti toimii. Lapsen toimintaympäristöjen normit ja arvot sekä kasvatuskäytännöt voivat olla ristiriitaisia ja se voi vaikuttaa lapsen kasvatukseen onnistumiseen haitallisesti. Toimivat sosiaaliset suhteet mesosysteemin tasolla heijastuvat vanhempien oman roolinsa kokemiseen. Pelkän kasvatustiedon saaminen ei edistä vanhemmuutta, vaan tarvitaan myönteistä kasvatusyhteistyöilmapiiriä ja henkilökohtaista tukea. Toimivat sosiaaliset suhteet perustuvat vastavuoroisuuteen ja jatkuvuuteen. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 27.)

3.2. Ekokulttuurinen teoria

Ekokulttuurinen teoria antaa tutkimuksellemme laajemman viitekehyksen, koska malli korostaa lapsen päivittäisiä vuorovaikutustilanteita, niiden laatua ja päivähoiton kasvattajien ymmärrystä kaikesta lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavista ympäristöistä.

Ekokulttuurisen teorian mallin kehitti Los Angelesin yliopistossa työskentelevä CHILD-tutkijaryhmä. Malli kehitettiin kritisoimaan ekologisen teorian hierarkisuutta. Ekokulttuurisessa mallissa lapsi nähdään osana perhettä ja perhe osana lähiympäristöä ja yhteiskuntaa. Perhe ei ole passiivinen vaan toimii aktiivisesti vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Ekokulttuurinen teoria lähtee oletuksesta, että ekologiset vaikutukset viime kädessä välittyvät jokaisen perheen päivittäisiin rutiineihin (ks. kuvio 2, s.13). Lapsen kehityksen kannalta on olennaista päivittäinen toiminta kaikissa hänen toimintaympäristöissään, jossa lapsi

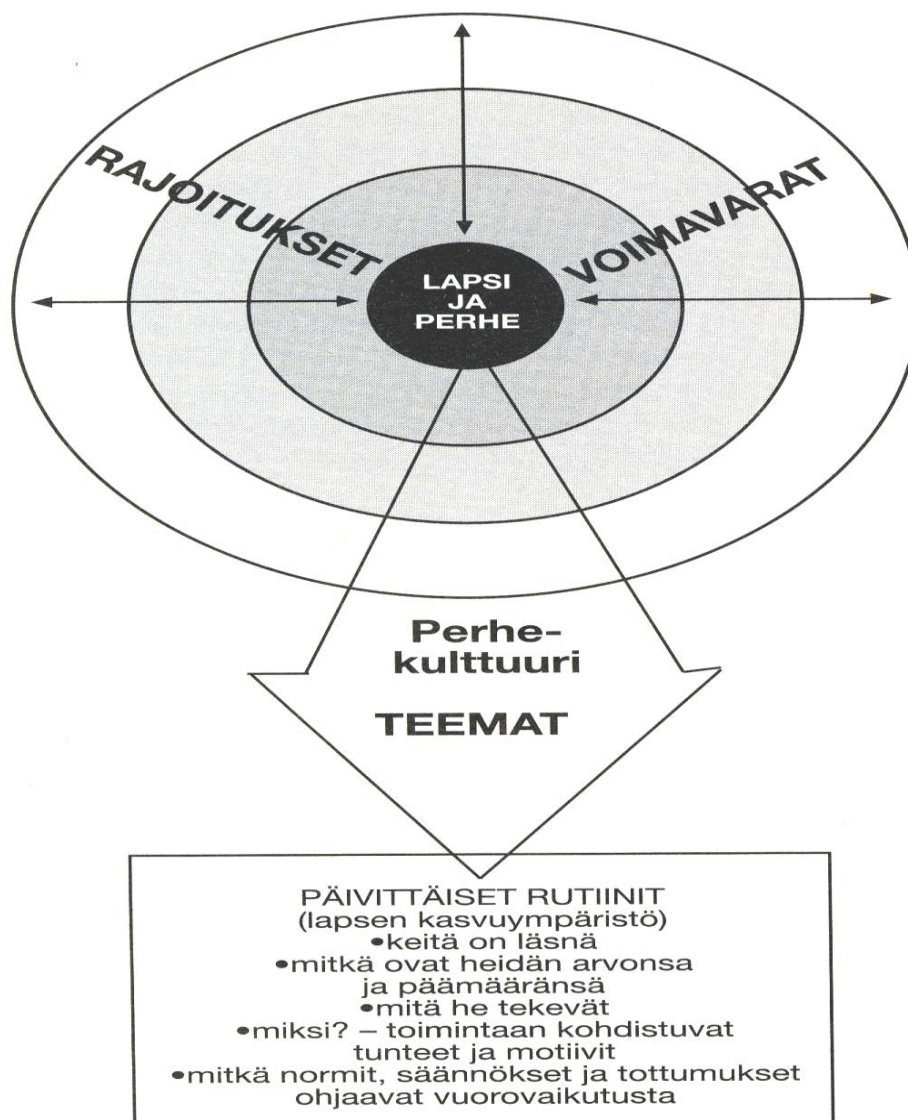
on läsnä. Lapsen kasvuympäristöä arvioidaan mallissa konkreettisten kysymysten muodossa. Katsotaan keitä on läsnä lapsen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa ja missä määrin aikuiset ovat vuorovaikutustilanteissa läsnä. Aikuisten arvot ja päämäärät ovat tärkeitä. Lapsen vuorovaikutustilanteiden laatua tarkastellaan, koostuuko se vain hoivatilanteista vai onko myös opetuksellisia elementtejä läsnä. Kysytään, miksi lasten kanssa tehdään asioita, mitä lapsi hyötyy toiminnasta, sekä mitkä tottumukset ja säännöt ohjaavat toimintaa. (Määttä 2001, 78–79.)

Ekokulttuurisen teorian mukaan vanhemmat ovat aktiivisia toimijoita suhteessa lapseen ja ympäristöön. Vanhemmat eivät mukaudu tilanteisiin, vaan heissä on voimavaroja, joita he voivat käyttää muutokseen päivittäisissä rutiineissa ja muutosten ideointiin sekä toteuttamiseen. Yhteiskunnallisten ja taloudellisten reunaehtojen sisällä vanhemmat toimivat oman perhekulttuurinsa mukaisesti. Perhe päättää mihin muutokseen he ovat valmiita ja antavat ammatti-ihmisille ymmärrystä omista perheteemoistaan. Perhe itse antaa merkityksen ympäristön piirteille, ovatko ne haitta vai etu. Ammatti-ihmisten tulee tuntee perheen omat painotukset ja arvostukset, jotta he eivät lisää perheen mahdollista stressiä omilla mielestään objektiivisilla arvioillaan. (Määttä 2001, 79–83.)

Hyvään ammattitaitoon kuuluu metakulttuurinen tietoisuus eli kyky tunnistaa omaa ja muiden arkielämää ohjaavat kulttuuriset uskomukset ja teemat tavoitteena kulttuurinen kompetenssi. Kulttuurisella kompetenssilla ei tarkoiteta stereotyyppien omaksumista, vaan ymmärrystä siitä, että kulttuuri muuttuu jatkuvasti. Ammatti-ihmiset oppivat tekemään työtään yksinhuoltajaperheiden, sijais- ja adoptioperheiden, köyhien ja monikulttuuristen perheiden kanssa. He sitoutuvat yksilöllisiin ratkaisuihin ja näkevät perheen myös tiedon ja oman kulttuurinsa tuottajana. (Määttä 2001, 84.)

Ekokulttuurisessa teoriassa esitellään kymmenen muutoksen aluetta, jotka ovat erityisen merkityksellisiä: perheen toimeentulo ja taloudellinen perusta, kasvatuksen, opetuksen ja terveydenhuollon palvelut, kodin ja lähiympäristön sopivuus ja turvallisuus, kotityöt ja perheen työnjako, lastenhoidon järjestäminen,

lapsen leikkimahdollisuuden ja kaverit, aviolliset roolisuhteet, sosiaalinen tuki, isän rooli, vanhempien tiedonlähteet ja tavoitteet. (Määttä, 2001, 82.)

KUVIO 2. Ekokulttuurinen malli (Määttä 2001, 80)

Päivähoidossa kontekstuaalisuudella tarkoitetaan lapsen ominaislaadun tuntemista, mikä edellyttää kasvattajalta kiinnostusta lapsen koko kasvu ympäristöön. Lapsessa on aina läsnä koti, omien vanhempien asenteet ja tavat. Jotta yhteistyö vanhempien kanssa voisi toimia, täytyy kasvattajan kunnioittaa ja hyväksyä perheiden monimuotoisuus. (Alijoki 1998, 28.)

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu), on valmistunut 30.9.2003 ja toinen tarkistettu painos 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) on laatinut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön ja opetushallituksen, sekä Kuntaliiton ja muiden asiantuntijatahojen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma on sisällöllisen kehittämisen väline varhaiskasvatuksessa, jonka pohjana ovat valtioneuvoston hyväksymät Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma toimii kunnallisten ja yksikkökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjana. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa konkreettisempi ja jokaisessa kunnassa oma. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelma on työväline toiminnan kehittämiseen ja sitä kautta lasten hyvinvoinnin lisäämiseen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma rakennetaan jokaisen lapsen vanhempien kanssa yhteistyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa perusteissa (2005) puhutaan kasvattajan sitoutuneisuudesta, herkkyydestä ja kyvystä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajien eli päivähoiton hoito ja kasvatushenkilökunnan vastuulla on luoda hyvä ilmapiiri, jossa lapset voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Kasvattajat vaalivat myös lapsen ystävyyssuhteiden ja hoito- sekä kasvatussuhteiden jatkuvuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16.)

Päivähoidon henkilökunnalla on ensisijainen vastuu sisällyttää alusta alkaen perhekohtaisesti kasvatuskumppanuus luontevaksi tavaksi tehdä yhdessä lapsen varhaiskasvatusta. Vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia kasvatuskeskusteluihin oman lapsen osalta, sekä muiden vanhempien ja koko henkilöstön kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa perusteissa mainitaan vanhempien oikeudesta kasvatuskeskusteluihin työntekijän kanssa tavoitteena avoin vuoropuhelu. Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista, lapsen nähdyksi tulemisen

tarpeesta kokonaisvaltaisena toimijana. Kasvatuskeskusteluissa kumppanuussuhde mahdollisesti syvenee. Vanhemman ja kasvattajan luottamuksellinen ja syvenevä vuoropuhelu johtaa aina lapsen parhaaksi yhteisen ymmärryksen lisääntyessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17–18.)

3.4 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa perustuu valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan perheiden ja päivähoidon välistä kasvatusyhteistyötä linjaava käsitettä, joka on kirjattu valtakunnallisiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tämä edellyttää molemminpuolista luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioitusta. Vanhemmilla on aina lastensa ensisijainen tuntemus, sekä kasvatusoikeus, että kasvatusvastuu. Päivähoidon henkilökunnalla on koulutuksensa antama ammatillinen osaaminen ja tieto, sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät ovat tasavertaisia, mutta erilaisia lapsen tuntijoita. Kun lapselle läheisten aikuisten yhteistyösuhde on toimiva, kannattelee se lapsen siirtymistä ja elämistä kodin ja päivähoidon eri kasvuympäristöissä. Vanhempien ja kasvatushenkilökunnan kumppanuus luo lapselle kokemuksen siitä, että hänelle tärkeät aikuiset kannattelevat ja vaalivat toinen toistensa suhteita lapseen ja yhdessä etsivät riittävää yhteisymmärrystä lasta koskevissa asioissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.) Lapsen laadukkaan kehityksen ja kasvun mahdollisuuksiin vaikuttaa se, kuinka paljon kasvatuksesta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeena. (Hujala ym. 1999, 15.)

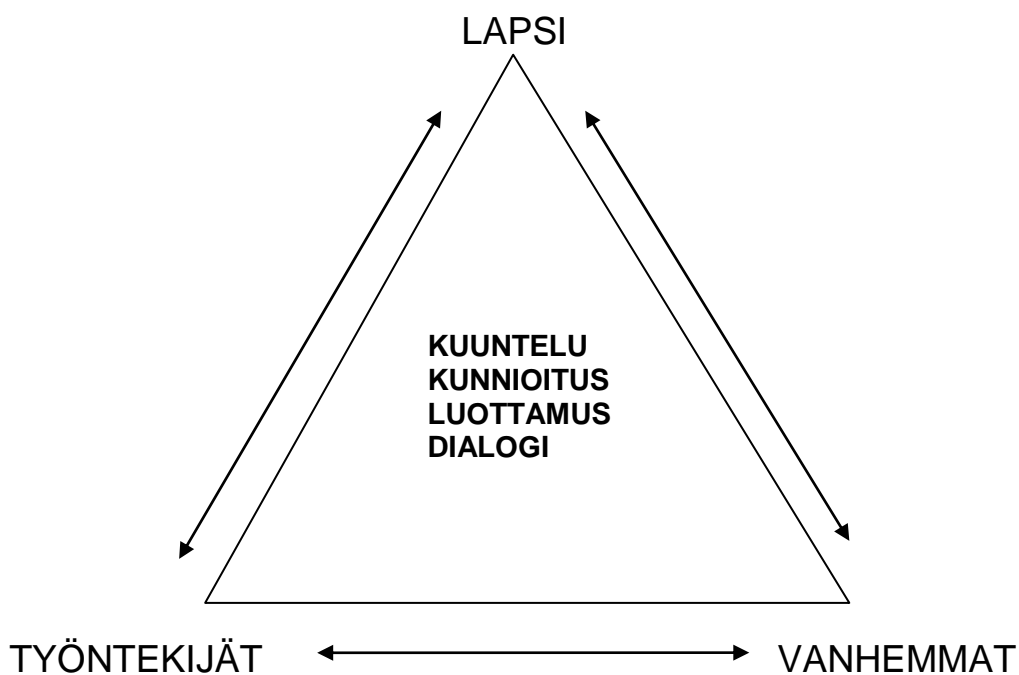
Kasvatuskumppanuus alkaa siitä, kun lapsi tulee tutustumaan päivähoitoon ja syvenee vanhempien ja henkilökunnan välillä päivittäisissä tulo- ja hakutilanteiden kohtaamisissa. Kasvatushenkilöstö osallistuu vanhempien rinnalla lapsen päivittäiseen hoitoon ja kasvatukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.) Yhteisestä kasvatustehtävästä huolimatta vanhemmilla on kuitenkin aina ensisijainen kasvatust vastuu lapsistansa. Käsitys siitä, että kasvatust kokonaisuudessaan kuuluisi päiväkodille, on hämärtänyt monia vanhempia. Kotona saatava kasvatust on lapselle kaikkein tärkeintä. Ammattikasvattajien rooli on lähinnä olla kodin tukijoina yhdessä vanhempien kanssa. (Jarasto & Sinervo 1997, 165.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on asteittain syventää vanhempien ja kasvatushenkilöstön kohtaamisia. Keskustelujen sisältö syvenee kun kasvatushenkilöstön ammatillinen asiantuntijuus ja vanhempien oman lapsensa tuntemus ovat aidossa ja avoimessa dialogissa keskenään. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on myös tunnistaa mahdollisimman herkästi ja varhain lapsen jollakin kehityksen, kasvun tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve. Yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa on pyrittävä luomaan yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi. Myös ongelmatilanteissa lapsen vanhempien ja henkilöstön väliselle yhteistyösuhteelle täytyy luoda kasvatuskumppanuuden ilmapiiri. Kasvatuskumppanuuden täytyy lähteä lapsen tarpeista, jolloin varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen oikeuksien ja edun toteuttaminen. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät lapselle kahden tärkeän tahon, vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien kokemukset ja tieto. Vanhempien ja kasvattajien tiedot lapsesta luovat yhdessä parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Kasvatuskumppanuuteen liittyvistä näkemyksistä, arvoista ja vastuusta tulee keskustella sekä, kasvattajayhteisön kesken, että yhdessä vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuus perustuu kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen, ja dialogisuuden periaatteille (ks. kuvio 3, s.17). Päivähoidossa kunnioitus näkyy

työntekijän arvostavina ajatuksina ja tekoina lasta, perhettä ja vanhempia kohtaan. Vanhempien ja työntekijöiden välinen luottamus ja kunnioitus toisiaan kohtaan takaavat myös sen, että vanhempien ollessa päivän erossa lapsestaan he voivat silti olla luottavaisin mielin ja kokea olonsa turvalliseksi sen suhteen, että tietävät lapsensa olevan hyvässä ja asiantuntevassa hoidossa. Henkilökunta kuuntelee vanhemman asiaa, ajatuksia ja puhetta, sekä uskaltaa ottaa vastaan erilaisia viestejä. Henkilökunta myös kannustaa vanhempia heidän kasvatustyössään. Dialogisuudella tarkoitetaan yhteisen ymmärryksen rakentamista ja luottamuksellisen keskusteluympäristön luomista vanhempien ja henkilöstön välille. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

KUVIO 3. Kasvatuskumppanuus (Kaskela & Kekkonen 2006)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan päivähoiton henkilökunnan ja perheen välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Kasvatuskumppanuus kannattelee lapsen suhdetta vanhempiinsa päiväkotipäivän aikana. Päivähoidossa kasvatuskumppanuutta ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogin periaatteet. Kasvatuskumppanuudessa perhe ja päivähoiton henkilökunta sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kas-

vun, kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi ja tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kuuleminen ja kuunteleminen ovat ensisijaisia taitoja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kuuleminen on taitoa ja suhteen luomista toiseen ihmiseen. Kuunteleminen on taas toisen ihmisen kunnioittamista, ymmärtämistä, eleitä ja kysymyksiä. Kuuntelemisen taitoa ja toisen kuulemistä tarvitaan kasvatuskumppanuudessa. Kuuntelemisessa on tärkeää luoda miellyttävä ja välitön ilmapiiri. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Toisen ihmisen kuuleminen välittyy empaattisuutena ja aitona kiinnostuksena toista ihmistä kohtaan. Kuunteleminen ja kuuleminen nostattavat monia tunteita. Koskaan ei voi olla varma, mitä tunteita toinen herättää. On huomioitava, että aktiivista kuuntelua on sanattomien viestien, ilmeiden ja eleiden huomaaminen. Jotta voi olla kuulevassa suhteessa, on osattava asettua kuuntelemaan toisen ihmisen ajatuksia, asiaa ja puhetta. Kuunteleminen vaatii aina läsnäoloa, jolloin kuuntelija keskittyy ja eläytyy kuuntelemiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32.)

Kunnioittava asenne on toisen ihmisen hyväksymistä ja arvostamista, joka ilmenee sanoina ja tekoina. Avoimuus ja myönteisyys auttavat ymmärtämään, että häntä arvostetaan ja kunnioitetaan sellaisenaan. Kasvatuskumppanuudessa päivähoidon henkilökunnan tulee näyttää perheille, että heidät hyväksytään sellaisenaan ja heitä arvostetaan. Myönteinen suhde on kunnioittamisen perusta. Kasvatuskumppanuus on keskinäistä kunnioittamista, hyväksymistä ja arvostamista. Vanhemmista tulee ajatella myönteisesti, huolimatta heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai ongelmistaan, asemastaan, arvoistaan tai kansalaisuudestaan. Kunnioittava asenne näkyy siinä, että työntekijä arvostaa ja hyväksyy ihmisen sellaisenaan kuin hän on, ja joka ilmenee työntekijän ajatuksina ja tekoina. Rehellisyys, ja avoin keskustelu ovat tapoja, joilla voidaan osoittaa kunnioitusta vanhempia ja perheitä kohtaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 34.)

Luottamus rakentuu kuulemiselle ja kunnioitukselle. Luottamuksen syntymiseen tarvitaan aikaa, vuoropuhelua ja yhteisiä kokemuksia. Luottamus rakentuu vanhempiin lapsen ja hoitohenkilökunnan välisistä suhteista. Kasvattajan sensitiivinen suhde lapseen auttaa vanhempia luottamaan henkilökuntaan. Luottamus rakentuu kasvatuskumppanuudessa siitä, että vanhempi saa kokea osallistuvansa lapsensa päivään ja kuulemalla päivän tapahtumat henkilökunnalta. Luottamusta kasvattaa yhteisymmärrys, rehellisyys, uskallus ja aika. (Kaskela & Kekkonen 2006, 36.)

Dialogi määritellään taidoksi ajatella, puhua ja toimia yhdessä. Sen avain on kuulemisessa. Vain kuulevasta suhteesta voi rakentua aitoa vuorovaikutusta. Dialogi toteutuu tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen tietämys ei ole arvokkaampaa kuin toisen. Dialogisessa vuoropuhelussa on mahdollista eri mieltä oleminen, sillä sitä kannattelee kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. Kasvatuskumppanuudessa mahdollistuu vanhempien ja työntekijöiden tasavertainen dialogi, koska molemmat ovat subjekteja. (Kaskela & Kekkonen 2006, 38.)

3.5 Kiintymyssuhdeteoria ja varhainen vuorovaikutus

Omahoitajuustyömalli pohjautuu vahvasti lapsen varhaisten vuorovaikutuksien merkitykseen ja kiintymyssuhdeteoriaan. Lapsi pystyy syntymästään saakka kognitiivisten, biologisten, sosiaalisten ja emotionaalisten taitojensa avulla etsimään vuorovaikutusta aktiivisesti, sekä säätelemään käyttäytymistään suhteessa ympäristöön. Lapsi vaikuttaa vanhempiinsa ja vanhemmat vaikuttavat lapseensa. Lapsen ja vanhemman välinen suhde jatkuu koko lapsen eliniän ja suhde vanhempiin on kaikkien myöhäisempien ihmissuhteiden perusta. (Schmitt 2003, 316.)

Varhaislapsuuden kehitys muodostaa perustan myöhemmälle tietojen ja taitojen oppimiselle. Alle kolmevuotiailla aivojen muovautuvuus ja kyky omaksua uusia asioita on suuri. Lapsi pyrkii toiminnallaan jäsentämään kuvaa itsestään ja ympäristöstään. Kehitys tapahtuu aina vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.

Varhaisen ympäristön merkitys korostuu tässä ikävaiheessa, koska se suuntaa lapsen kiinnostuksen kohteita ja käyttäytymistä. (Nurmi ym. 2006, 18–19.)

Lapsen ensimmäisinä ikävuosina kehitystä hallitsee tunnevuorovaikutus vanhempien ja muiden lasta hoivaavien aikuisten kanssa. (ks. LIITE 1). Tärkeää on, että lapselle syntyy perusluottamus ja kiintymys hänelle läheisiin ihmisiin. Lapsen kasvu ja kehitys on ensimmäisinä ikävuosina valtavaa. Lapsen psyykkisen kehityksen perusedellytyksenä on vuorovaikutus aikuisen kanssa, jolta hän omaksuu toimintamalleja herkästi. (Siren-Tiusanen 2001, 16.)

Emde (1989) on korostanut lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen avainkohdat (ks. taulukko 1). Emde on korostanut lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa lapsen kehitystä tukevia ja edistäviä vuorovaikutuksellisia tekijöitä. Hän puhuu seitsemästä eri vuorovaikutustehtävästä, joissa jokaisessa vuorovaikutustehtävässä on sekä vanhemmalle että lapselle kuuluva osa.

TAULUKKO 1. Lapsen kehitykselliset tarpeet vuorovaikutuksessa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 76)

Lapsi	Aikuinen
Kiintymys (attachment)	Kiintymys (bonding)
Haavoittuvuus	Suojelu
Fysiologinen säätely	Järjestynyt struktuuri, tarpeisiin vastaaminen
Tunteiden säätely ja jakaminen	Tunteiden säätely ja jakaminen
Oppiminen	Opettaminen
Leikki	Leikki
Itsekontrolli	Kuri

Kiintymyssuhdeteorian (attachment theory) kehitti Englantilainen psykoanalyttikko John Bowlby (1907–1990). Teoriassa tarkkaillaan lapsen turvallisuuden tarvetta, eroahdistusta, sekä läheisydentarvetta hoivaajaansa kohtaan. Bowl-

byn mielestä suuri merkitys lasten tulevalle kehitykselle on sillä, kuinka paljon vanhemmat antavat lämpöä ja läheisyyttä lapselleen. (Bowlby 1957). Kiintymyssuhdeteoria on teoria lasten pyrkimyksistä käyttää äitiään tai muita heille tärkeitä läheisiään turvallisuuden perustana ja pitämään yllä läheisyyttä äitiin. Kysymyksessä on lapsen sisäinen säätelyjärjestelmä, jonka avulla hän tasapainoilee läheisyyden hakemisen ja ympäristönsä tutkimisen välillä. (Schmitt 2003, 317.)

Kiintymyssuhde on siis lapsen ja aikuisen keskinäinen tunnesuhde, joka syntyy lapsen ja aikuisen välisestä vuorovaikutuksesta. Lapsi muodostaa ensimmäisen suhteensa yleensä äitiin tai muuhun häntä ensisijaisesti hoitavaan henkilöön. (Sinkkonen 2001, 49). Tammisen (2005, 76) mielestä lapsi tarvitsee aikuisen kiintymystä ja mahdollisuutta kiintyä itse aikuiseen koko kasvunsa ajan. Mahdollisuus kiintymykseen onkin pysyvä inhimillinen perustarve, joka on pienelle lapselle jopa hengissä säilymisen edellytys.

Kiintymyksellä tarkoitetaan osapuolten välistä rakkauden ja lämmön tunnetta. Pienelle lapselle yksi ensisijainen kiintymyssuhde on kaikista tärkein. Yksi vastuullinen aikuinen (yleensä äiti) on turvan antajana luotettavampi pienelle lapselle, kuin suuri hoitajien joukko. Se, että lapsella on yksi tuttu ja turvallinen aikuinen auttaa esimerkiksi vaaran uhatessa. Lapsen ei tarvitse arvioida kuka aikuisista on turvallisim, luotettavin ja lähimpänä. Kun lapsen tarpeet huomataan ja niihin reagoidaan nopeasti, lapsi oppii luottamaan aikuiseen ja hänelle syntyy siitä turvallinen olo. (Sinkkonen 2001, 49.)

3.5.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on toimiva. Silloin kun vanhempi on sensitiivinen lapsen tarpeille, lapsi oppii luottamaan vanhemman saatavilla oloon. Aikuisena tällainen lapsi on luottavainen ja vuorovaikutustaitoinen. Turvallisen kiintymyssuhteen syntymiseen tarvitaan tavallista perusarkea lapsen kanssa, aikaa ja mielenkiintoa lasta kohtaan. Hyvä äitiys ei vaadi laatuaikaa, erityistaitoja tai teorian tietoihin perehtymistä.

(Keltinkangas-Järvinen 2004, 186–187.) Turvallisesti rakentuneessa suhteessa, lapsi saa vanhemmaltaan oikeaa tietoa maailmasta ja tulee omissa tunteissaan arvostetuksi ja kuulluksi. Turvallisesti kiintynyt lapsi kokee vanhempansa saataavuuden ja luottaa vanhempansa ennakoitavuuteen ja johdonmukaisuuteen. Lapsi kokee olevansa hyväksytty ja tärkeä juuri sellaisena kuin hän on. (Mäkelä & Samuelsson 2003, 21.)

Sinkkosen mukaan lapsen tulee saada elää sellaisissa olosuhteissa, missä hän voi ennakoida tulevaa. Lapsen perustarpeista täytyy huolehtia, lasta tulee lohduttaa ja pitää hyvänä. Tällainen turvallisesti kiintynyt lapsi osaa näyttää kaikkia tunteitaan vapaasti ja käyttäytymisellään hän osoittaa luottamuksensa äidin läheisyyteen ja ennakoitavuuteen. Lapselle turvallisuutta luovat säännönmukaisesti toistuvat tavat ja rituaalit. Turvallinen kiintymyssuhde on kolmesta kiintymyssuhdemallista kaikkein yleisin. (Sinkkonen 2001, 42–45.)

Leikki-iässä lapsen sosiaaliset suhteet laajenevat kodin ulkopuolelle. Lapsi tutustuu päiväkodin aikuisiin, tulee ryhmän jäseneksi ja ystäväystyy muiden lasten kanssa. Lapsen on opittava tunnistamaan omia ja toisten ihmisten tunteita, sekä jakamaan ja säätelemään omia tunteitaan. Turvallisesti kiintyneet lapset ovat avoimia uusille kokemuksille ja heidän mielensisäiset mallinsa ovat joustavia. Tämä mahdollistaa asianmukaisten merkitysten antamisen uusille kokemuksille. (Sinkkonen 2003, 182.)

3.5.2 Välttelevä kiintymyssuhde

Välttelevästi kiinnittynyt lapsi hillitsee ja estää tunnekuohunsa ja suhtautuu pidättyvästi fyysiseen läheisyyteen. Eroahdistus näkyy tällaisella lapsella leikin ja tutkimisen vähentymisenä. Kiintymyssuhdeteorian mukaan eroahdistusta kärsivällä lapsella ei riitä energiaa ympäristön tutkimiseen, kuten turvallisesti kiinnittyneellä lapsella. Välttelevästi kiintynyt lapsi on oppinut, ettei tunteitaan kannata osoittaa liian voimakkaasti, sillä äiti ei pysty niitä ottamaan vastaan, koska hän ei ole lapselle läsnä emotionaalisesti. Lapsi luottaa kuitenkin aikuiseen välttelevässä kiintymyssuhteessa. (Sinkkonen 2001, 42–45.)

3.5.3 Turvaton kiintymyssuhde

Turvattomassa kiintymissuhteessa lapsi kokee äidin saatavuuden ja läsnäolon epävarmaksi. Lapsi joka on kiintynyt vanhempaansa turvattomasti voi olla joko takertuva, välttelevä tai pelokas. Turvattomasti kiintynyt lapsi saattaa pelätä aikuisena hylätyksi tulemista ja välttelee läheisiä ihmissuhteita. Kiinnittymättömän lapsen tunnistaa siitä, ettei hän käyttäytymisellään osaa osoittaa, että lapsen omat vanhemmat ovat hänelle tärkeämpiä kuin vieraat aikuiset. Lapsi ei reagoi erotilanteissa, eikä ilahdu jälleen näkemisissä, kuitenkin lapsi saattaa pelätä yksin olemista. Lapsi ei vierasta, hänelle käy kuka tahansa hoitajaksi ja hän haakeutuu myös vieraan aikuisen syliin. (Sinkkonen 2002, 214–215.) Turvattomasti kiintyneillä lapsilla saattaa näkyä ympäristönsä tutkimiseen ja siihen suuntautumiseen vähentymistä. (Sinkkonen 2001, 43.) Lapselle ahdistusta ja turvattomuutta aiheuttaa myös se, että hän ei voi ennakoita vanhempansa käyttäytymistä, koska vuorovaikutus on ennakoimatonta. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 131.)

3.6 Laki lasten päivähoidosta

Tutkimuksemme tehtiin päivähoidon viitekehyksessä, joten on luontevaa liittää päivähoitolain näkökulma aiheeseen.

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten kotiteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai hoitajan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoiton tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoidosta 1973, 1983, 2a§.)

Päivähoitolaki siis velvoittaa kasvatuskumppanuuteen vanhempien kanssa sekä tukemaan lapsen turvallista kehitystä päivähoitossa. Päivähoitolaissa tulee esiin myös lapsen sosiaalisen ja tunne-elämän kehityksen vaaliminen, jossa lapsen kiintymyssuhteen vaalimisella on tärkeä osuus.

3.7. Lapsen kiintymyssuhteet päivähoitossa

Olivatpa lapsen kiintymyssuhteet minkä tyyppisiä tahansa, ne ovat kuitenkin elintärkeitä lapselle hänen siirtyessään esimerkiksi päivähoitoon. Lapsi haluaa käydä tankkaamassa turvallisuutta välillä äidin sylissä tai vaikkei lapsi olisi op-pinut niin läheiseen suhteeseen vanhempansa kanssa, hän kuitenkin pitää vanhemmalla silmällä, ja samalla lapsi itsekin säätelee etäisyyttä. Lapsella on silloin turvaperusta (secure base). Kun se on varmistettu, on lapsella tilaa tutkia ja suuntautua muihin suhteisiin. Silloin kun oma vanhempi ei ole käytettävissä, vanhempaa korvaa päiväkodin työntekijä. Vanhemmat voivat auttaa lasta tässä korvautumisprosessissa tukemalla sitä, käymällä asiaa lapsen kanssa läpi ja harjoittelemalla, sekä osoittamalla, ettei lasta hylätä, vaan hänen turvallisuudestaan huolehditaan. (Mäkelä & Samuelsson 2003, 22–23.)

Lapsi kokee tulevansa hylätyksi päivähoitossa, jos hän ei saa etenkin aloitusvaiheessa tarpeeksi huomiota. Lapsen täytyy saada tarpeeksi vanhemman tai muun korvaavan aikuisen aikaa ja häntä ei saa jättää hoitoon ilman ennakoitavuutta ja harjoittelua, muuten lapsi joutuu pärjäämään täysin uusilla konsepteilla. Lapsi joko sopeutuu väkisin tai ei sopeudu ollenkaan. Tällöin lapsi saattaa reagoida pahaan oloonsa käyttäytymällä häiriköivästi. Jos lasta ei tutustuteta rauhassa päivähoitoon, hän ei rauhoitu leikkimään, oppimaan ja olemaan ryhmässä, koska lapsen energia kuluu stressiin ja sisäiseen kaaoksen hallitsemiseen. (Mäkelä & Samuelsson 2003, 22–23.)

Kiintyminen suojaa lasta ja edistää hänen hyvinvointiaan. Jos lapsi kokee olonsa uhatuksi, hän osoittaa haluavansa hoitajansa kanssa kontaktiin ja läheisyyteen. Kun lapsi saavuttaa läheisyyden ja on sen turvin rauhoittunut, voi lapsi

taas suunnata huomionsa ympäristönsä tutkimiseen. Pienen lapsen jääminen päivähoitoon on alussa lapselle stressaava kokemus. Pitkään jatkuva stressi on haitallista lapsen hyvinvoinnille. Pienen lapsen on helpompi pitää vanhempansa mielessä ja kokea olonsa turvalliseksi päivähoitopäivänsä aikana, jos häntä hoivaava aikuinen antaa hänelle sensitiivistä ja vuorovaikutuksellista huomiota. Päiväkodissa omahoitajaan kiinnittyminen tapahtuu, kun lapselle nimetty aikuinen on pitkäjänteisesti vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja pyrkii samalla hienotunteisesti tunnistamaan lapsen tarpeita sekä vastaamaan niihin mahdollisimman hyvin. Ajan kuluessa lapselle voi syntyä toissijainen kiintymyssuhde omahoitajaansa. (Pienille parasta -projekti 2007, 6-8.)

Kiintymisprosessissa päivähoidon aikuinen ei asetu vanhemman tilalle, vaan kulkemaan vanhemman rinnalle tukemaan lasta auttaen lasta pitämään vanhempansa mielessä koko päivähoitopäivän ajan. Toissijainen kiintyminen omahoitajaan päivähoidossa vie keskimäärin puoli vuotta. Lapsen turvan ja lohdutuksen hakemista aikuiselta kutsutaan kiintymiskäyttäytymiseksi. Kiintymiskäyttäytyminen ilmenee yleensä silloin, kun lapsi ilmaisee tarvitsevansa lohdutusta ja turvaa, esimerkiksi ikävöidessään äitiä. Lasta hoitavan aikuisen tulisi tunnistaa lapsen tuen tarve silloin, kun lapsi ei itse aktiivisesti hakeudu aikuisen luo. Kun lapsi on kiinnittynyt häntä hoitavaan aikuiseen, hän ottaa lohdutusta vastaan, koska hän osaa kokemuksestaan ennakoida kenen aikuisen puoleen kääntyä. (Bowlby 2007, 312.)

3.7.1 Omahoitajuus

Pienelle lapselle kokopäiväinen ero vanhemmistaan on kiintymyssuhteille suuri haaste. Turvalliset ja pysyvät aikuiset lapsen elämässä ovat pohja oppimiselle ja myöhemmille ihmissuhteille. Omahoitajuuden periaatteet rakentuvat kiintymyssuhteen pohjalle. Alle kolmevuotiaille lapsille on tärkeää elämänsä hallinnan ja turvallisuuden tunteen vuoksi, että ympäristön tapahtumat toistuvat, pysyvät samoina ja säännöllisinä. Pienet lapset elävät tätä hetkeä, eivätkä osaa riittävästi ennakoida tulevaa. Tähän pohjautuen on erityisen tärkeää rakentaa lapsen päivärhythmi selkeäksi. Jatkuva hoitajien vaihtuvuus ja pätkäihmissuhteet ei-

vät ole toivottuja, sillä ne aikaansaavat lapsissa epävarmuutta ja venyttävät liikaa pienen lapsen sopeutumiskykyä. Jotta lasten elämä rakentuisi mahdollisimman kiinteäksi, tasapainoiseksi ja ehjäksi on erittäin tärkeää, että hänellä on turvallinen aikuinen jolle lapsi kokee olevansa tärkeä ja kuuluvansa jonnekin. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001, 22.)

Lapsen aloittaessa päivähoiton, hän vie mukanaan kaikki siihenastiset kokemuksensa lähimmistä ihmissuhteistaan. Lapselle uusi ja vieras ympäristö on maailma, josta ei ole aikaisempaa kokemusta tai muistikuvaa. Tämän lisäksi ero äidistä ja tutusta kotiympäristöstä aiheuttaa lapselle hämmennystä ja stressiä. (Keskinen & Virjonen 2004,132.)

Päiväkodin saadessa tiedon uudesta lapsesta, henkilökunta valitsee tulokkaalle omahoitajan. Omahoitaja ottaa ensin puhelimitse yhteyttä perheeseen ja sopii yhteisestä tapaamisesta vanhempien kanssa. Tapaamisessa vanhemmat saavat tilaisuuden kertoa ajatuksistaan ja odotuksistaan päivähoiton suhteen, sekä mahdollisista tunteistaan suuren elämänmuutoksen edessä. (Lund 2003, 245.) Samalla he yhdessä tekevät suunnitelman lapsen ”pehmeästä laskusta” päiväkotiin. (Laitinen 2004, 20.)

Omahoitaja vastaa lapsen hoidosta koko työpäivänsä ajan ollen lapselle läsnä kaikissa perushoito- ja leikki-tilanteissa. Kun lapsella on omahoitaja, hän tietää keneltä saa tarvittaessa tuen, avun ja turvan. Lapsen ei tarvitse solmia suhteita moniin uusiin ja vaihtuviin hoitajiin ja samalla suhteesta omahoitajaan tulee turvallisempi. Silloin kun lapsen omahoitaja ei ole paikalla, hänelle kerrotaan kuka lasta hoitaa sillä aikaa. (Laitinen 2004, 18.)

Omahoitaja lohduttaa ja tukee lasta erotilanteissa ja antaa myös aikaa vanhemmalle eron käsittelyyn. Hakutilanteissa hoitaja kertoo lapsen päivän kulusta ja tunteista. Kiintymyksen syntyminen omahoitajan ja lapsen välillä on välttämätön jotta työskentely ja omahoitajuus mahdollistuvat. (Omahoitajuuskäytännöt Espoossa 2007.)

Päivähoidossa jokaiselle alle kolmevuotiaalle lapselle nimetään omahoitaja. Omahoitajan nimeäminen mahdollistaa, sekä perheen, että lapsen yksilöllisemmän huomioimisen. Omahoitaja auttaa lasta etenkin päivähoiton aloitusvaiheessa turvautumaan ja lohduttautumaan lähellään. Kyseinen työmalli saattaa tuoda myös vanhemmille helpotusta, kun he saavat jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden hoitajan kanssa. Lapset voivat tuoda päiväkotiin vanhemmistään ja muista tärkeistä asioista valokuvia, jotta mielikuva vanhemmista säilyisi koko päivän ajan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.) Hoitajan tehtävä on auttaa lasta kestämään ero vanhemmistaan ja samalla auttaa lasta luomaan kiintymyssuhde itseensä ja vähitellen tutustuttaa lapsen ryhmän muihin aikuisiin. (Kaskela & Kekkonen 2006,43.)

3.7.2 Aikaisemmat tutkimukset omahoitajuudesta

Omahoitajuudesta ja sen merkityksestä lapsen kiintymyssuhteelle on tehty pro gradu- tutkielmia esimerkiksi Tampereen, Helsingin ja Oulun yliopistoissa. Tutkimushankkeina omahoitajuutta on tutkittu Helsingissä ja Espoossa. Suomessa omahoitajuus alkoi lastenpsykiatrian erikoislääkäri Anna Tuliharjun Auta lasta kasvamaan -hankkeesta Espoossa vuosina 2002–2003 ja Helsingissä, psykologian professori Liisa Keltikangas-Järvisen tutkimus ja kehittämishankkeesta Kengu-Ru -projektista vuosina 2005–2006. (Isojärvi & Kangas 2008, 5-6.) Pää-tarkoituksena omahoitajuustyömallissa oli kehittää alle kolmevuotiaiden lasten hoitoa, sekä kehittää ja arvioida työskentelytapoja, jotka tukevat lapsen kehitystä, lisäävät kasvattajien tietoa sekä ymmärrystä lapsen yksilöllisistä tarpeista ja kehityksestä. (Omahoitajuuskäytännöt Espoossa 2007.)

Edellä mainittujen tutkimusten mukaan neljällä lapsella viidestä kortisolitaso nousi (stressihormonin määrä verestä mitattuna) hoitopäivänsä aikana. Elimistö erittää stressitilassa kortisolia. Kortisolitaso nousi eniten pienillä, ujoilla ja pelokkailla päivähoitonsa aloittavilla lapsilla. Se, kuinka korkeaksi tasot nousevat myöhemmin, johtuu päiväkodin oloista, metelistä, hoitopäivän pituudesta ja lapsimäärästä. Jos hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus oli hyvää, stressaavan

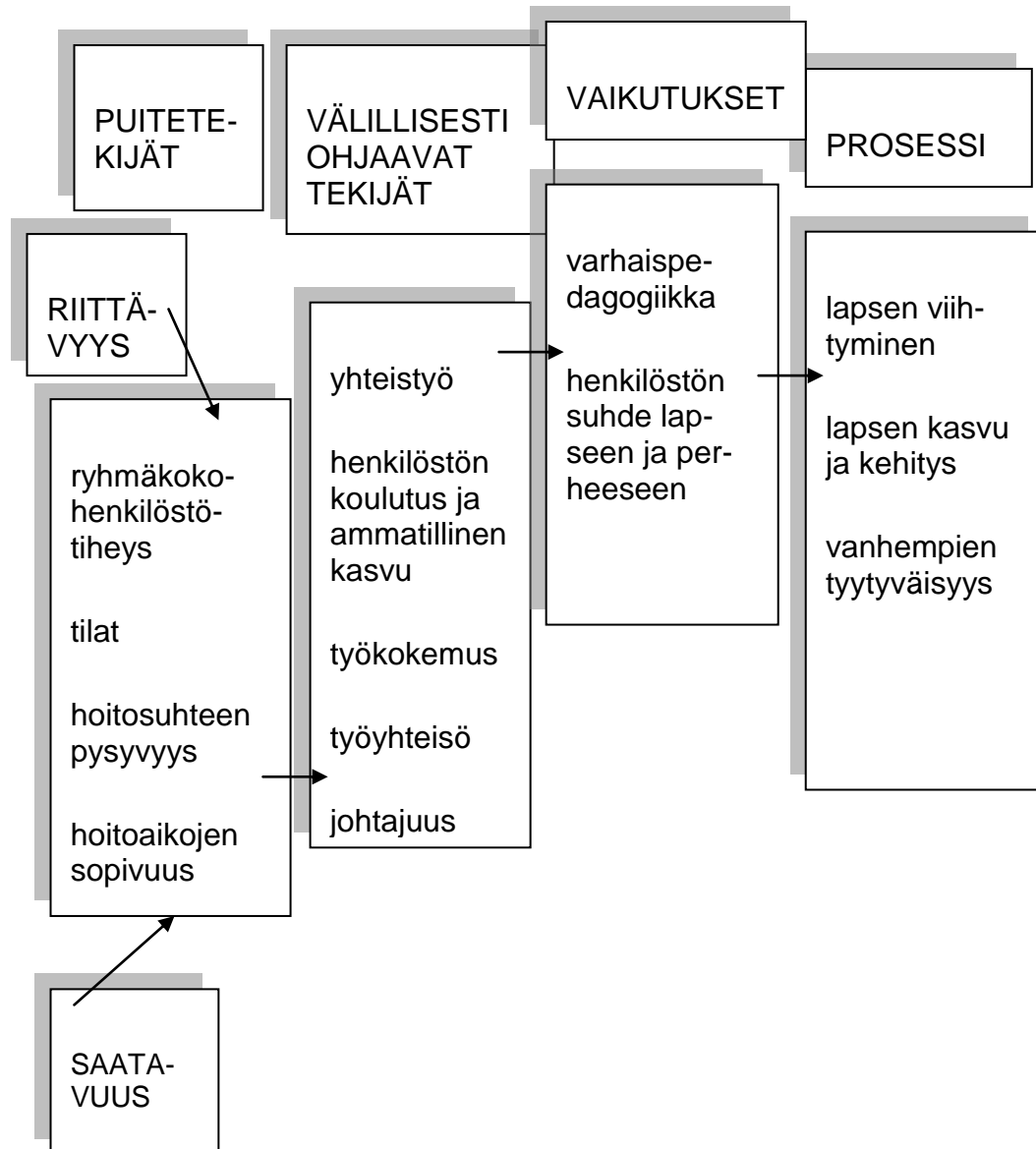
alun jälkeen lapsen kortisolitasot laskivat ja pysyivät samoina kuin kotona. (Laitinen 2004, 17.)

3.7.3 Omahoitajuus ja päivähoidon laatu

Päivähoidossa laadun käsite on suhteellinen riippuen määrittäjän arvoista ja uskomuksista. Lapsen näkökulmasta katsottuna omahoitajuustyömalli antaa lapselle turvallisen aloituksen ja jatkumon päivähoitoon. Ajatukset päivähoidon laadusta voivat olla hyvin erilaisia riippuen siitä kenen näkökulmasta sitä katsotaan. Laatuun päivähoidossa sisältyy päättäjien, henkilökunnan, lasten vanhempien ja lasten esittämät ajatukset, jotka eivät välttämättä ole aina yhteneväiset (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 187).

Suomalaisen päivähoitomallin vahvuus on niin sanotussa Educare-mallissa, jossa kasvatuksellinen, opetuksellinen ja sosiaalipalvelullinen tehtävä on yhdistetty. Suomalaista päivähoitomallia vastaavaa teoriapohjaa esikuvaksi ei löydy muualta maailmasta. Järjestelmämme vahvuus on se, että varhaislapsuudesta huolehtimisen keinot muodostavat laajan perhe- ja lapsipoliittisen kokonaisuuden. (Hujala ym. 1998, 3-5, 174.)

Päivähoidon laatua säätelevät puitetekijät, välilliset tekijät, kasvatusprosessiin liittyvät tekijät ja vaikutukselliset tekijät (ks. kuvio 4, s. 29). Laatutekijät ovat toisistaan riippuvaisia, esimerkiksi laadukkaiden vaikutusten edellytyksenä on laadukas prosessi, johon vaikuttavat myös välillisesti vaikuttavat tekijät ja puitetekijät. (Hujala ym. 1998, 187.)

KUVIO 4. Päivähoidon laadunarviointimalli (Hujala ym. 1998, 188)

Päivähoidon laatua tulisi arvioida jatkuvasti ja tehdä näkyväksi kehittämisen kohteet. Analysoidaan toimintaa, rakennetaan kehittämistyö vahvuuksien perustalle ja kannustetaan yksilöitä ja yhteisöä vastaamaan kehitystarpeisiin. Laadun arvioinnissa on tärkeää ottaa huomioon myös asiakasnäkökulma. Asiakkaiksi määritellään kaikki ne, joille käyttäjän lisäksi on tärkeää, että palvelut toimivat laadukkaasti. (Hujala ym. 1998, 176.)

Valtakunnallisissa varhaiskasvatuksen perusteissa sanotaan, että arviointi on tapa, millä määritetään miten asetetut tavoitteet on saavutettu sekä tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita. Laadunarvioinnin prosessia arvioidaan myös. Pitkäjänteinen kehitys ja arviointi mahdollistuvat säännöllisen dokumentoinnin kautta osana laadunhallintaa. Kehittäminen varhaiskasvatuksessa on jatkuva prosessi. Toimijoilta edellytetään sekä menetelmällisiä taitoja, että reflektiivistä työtettä, jotta voidaan tiedostaa, tarkastella ja ymmärtää työn tekemisen tapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 45.)

Alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä laadukkaasta päivähoidosta voidaan puhua silloin, kun lapsi saa aikuiselta emotionaalista läsnäoloa. Aikuisen ja lapsen välinen lämmin vuorovaikutus- ja kiintymyssuhde on lapsen muun kehityksen edellytyksenä. Omahoitajuustyömalli antaa mahdollisuuden toteuttaa laadukasta hoitoa päivähoidossa. (Kalliala 2008, 272.)

4 TUTKIMUSPROSESSI

4.1 Toimintaympäristö

Teimme opinnäytetyömme tutkimusosuuden kahdessa saman esimiehen alaisuudessa toimivassa Itähelsinkiläisessä päiväkodissa. Päiväkodit sijaitsevat Meri-Rastilassa. Alueella asuu paljon perheitä eri kulttuureista ja tämä erityispiirre rikastuttaa myös molempien päiväkotien toimintaa. Molemmissa päiväkodeissa omahoitajuustyömalli on otettu käyttöön alle kolmevuotiaiden lasten ryhmissä muutama vuosi sitten. Päiväkodin aiempi esimies oli perehtynyt kiintymyssuhteen merkityksen tärkeyteen alle kolmevuotiaiden lasten päivähoidossa ja sitoutti henkilökuntaa uuteen työmalliin tutustumiskäyntien ja ryhmäkeskustelujen avulla. Ennen omahoitajuustyömallin käyttöönottoa edellä mainituissa ryhmissä toimittiin periaatteella, että kaikki kasvattajat hoitavat kaikkia ryhmän lapsia. Lapset joutuivat kohtaamaan monta aikuista hoitopäivänsä aikana ja se hidasti lasten sopeutumista päivähoitoon aiheuttaen heille turvattomuuden tunteita.

Päiväkoti Merirasti on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston alaisuudessa toimiva viiden lapsiryhmän päiväkotitoiminta Meri-Rastilassa. Päiväkodissa on yksi alle kolmevuotiaiden lasten ryhmä, kolme 3-5 -vuotiaiden lasten ryhmää ja yksi esiopetusryhmä. Ryhmissä työskentelee lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa, lukuun ottamatta esiopetusryhmää, jossa on kaksi lastentarhanopettajaa. Henkilökuntaa Merirastissa on kaikkiaan 18.

Päiväkoti Siima on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston alaisuudessa toimiva kolmen lapsiryhmän päiväkotitoiminta Meri-rastilassa. Päiväkodissa on yksi alle kolmevuotiaiden lasten ryhmä, 3-5-vuotiaiden lasten ryhmä ja erityisryhmä. Ryhmissä työskentelee lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa, lukuun ottamatta erityisryhmää, jossa työskentelee kaksi erityislastentarhanopettajaa, lastenhoitaja ja erityisavustaja. Henkilökuntaa Siimassa on kaikkiaan 12.

Tutkimuspäiväkotien toimintaperiaatteena on heidän oman varhaiskasvatussuunnitelmansa mukaan, että lasta kiitetään, huomioidaan ja kannustetaan usein. Toimintaympäristö on tehty lapsille turvalliseksi. Lasten hoito, kasvatus ja opetus ovat ikätason huomioon ottavaa, tasapuolista ja oikeudenmukaista sukupuoleen tai kulttuuriin katsomatta. Yhteistyö vanhempien kanssa on molemmissa päiväkodeissa luottamuksellista ja kunnioittavaa. Päivittäiset kohtaamiset ja varhaiskasvatuskeskustelut tapahtuvat kumppanuussuhteisesti lapsen parasta ajatellen (Päiväkoti Merirasti-Siiman varhaiskasvatussuunnitelma 2008).

Omahoitaja lohduttaa ja tukee lasta erotilanteissa ja antaa myös aikaa vanhemmalle eron käsittelyyn. Hakutilanteissa omahoitaja kertoo lapsen päivän kulusta ja tunteista. Kiintymyksen syntyminen omahoitajan ja lapsen välillä on välttämätön jotta työskentely ja omahoitajuus mahdollistuvat. Omahoitaja pitää kaikki varhaiskasvatuskeskustelut perheen kanssa, sekä auttaa lasta, että perhettä tutustumaan pienten lasten ryhmään. Omahoitaja tekee yhdessä lapsen kanssa lapselle omaa kasvunkansiota, johon kerätään lapsen kädentöitä, valokuvia ja muita havaintoja lapsesta.

Molempien tutkimuspäiväkotiemme alle kolmevuotiaiden lasten ryhmät ovat jaettu omahoitajuuspienryhmiin. Pienryhmissä on neljä tai viisi lasta. Jokaisella lapsella on oma vastuuhoitaja, joka tekee yhteistyötä vanhempien kanssa ja on oman ryhmänsä lasten kanssa työvuorojensa puitteissa kaikissa päivän tilanteissa: ruokailussa, pukemisessa, ulkoiluissa ja toimintatuokioilla. Omahoitajapienryhmissä vältetään kiireen tuntua ja suurin osa ohjatusta toiminnasta tapahtuu muutaman lapsen kanssa kerrallaan. Näin jokainen lapsi tulee kohdatuksi yksilöllisesti joka päivä, sekä lapsen kasvua ja kehitystä on helpompi seurata. Pienryhmiä on kolme ja niille on annettu omat nimet. Omahoitaja saattaa pienryhmänsä lapset päiväunille lepohuoneeseen ja peittelee heidät.

Valitsimme nämä päiväkodit, koska toinen meistä on työskennellyt toisessa tutkimustaloista ja ollut aloittamassa siellä omahoitajuustyömallia. Pienryhmätöimintojen kuvaukset ovat toisen meistä tekemiä havaintoja ja omia kokemuksia.

4.3 Aineiston analyysi ja aineiston keruu

Olemme käyttäneet tutkimuksessa tutkija- ja aineistotriangulaatiota. Triangulaation avulla voimme kuvata tutkimusalueitamme monesta eri näkökulmasta. Tutkimuksessa on kaksi tutkijaa jotka neuvottelevat jatkuvasti eri näkemyksistä ja tutkijoiden on päästävä kaikesta yhteisymmärrykseen. Useampi tutkija monipuolistaa tutkimusta ja lisää sen luotettavuutta. Tässä tutkimuksessa on yhdistetty kahta eri aineistoa, yksilöhaastatteluilla tuotettua ja ryhmäkeskustelulla saatua aineistoa (Eskola & Suoranta 1996, 40–41).

Haastattelimme kahdessa päiväkodissa alle kolmevuotiaiden lasten ryhmän lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Haastattelumenetelmä oli teemahaastattelu, koska halusimme pitäytyä mahdollisimman tarkkaan omahoitajuus aiheessa. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto. Haastatteluaineiston analysoinnissa on kolme mahdollisuutta. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto puretaan ja edetään siitä tutkijan omaan intuition luottaen suoraan analyysiin. Toisessa tavassa koodaamisvaihe ja purkamisvaihe yhdistetään, ja edetään sen jälkeen analyysiin. Kolmannessa tavassa analysoida aineistoa on purkaa se ensin ja sen jälkeen koodata se edeten analyysiin (Eskola & Suoranta 1998, 137, 150). Tutkimuksessamme on käytetty viimeiseksi mainittua menetelmää.

Haastattelu menetelmänä oli tutkimukseemme paras vaihtoehto, koska se toi sisältöön vuorovaikutusta ja haastatteluissa työntekijät pääsivät kertomaan vapaammin ja laajemmin asioista, jotka olisivat voineet jäädä pois, jos kysymyksiimme olisi vastattu kirjallisesti. Haastattelu on aina sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa, tosin keskustelua ohjaa tutkija. Haastattelussa tavoitteena on selvittää haastateltavan kokemukset ja ajatukset käsiteltävästä asiasta. Haastattelu on keskustelua, jolle on ennalta päätetty tarkoitus. Haastateltavan on luotettava haastattelijaan ja siihen, että hänen kertomansa jää luottamukselliseksi. (Eskola & Suoranta, 1998, 85).

Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä. Teemahaastattelu etenee tiettyjen keskeisten etukäteen valittujen teemojen varassa. Kysymykset on valittu ja mietitty sisällöltään ennen haastattelua, mutta haastattelijoina voimme vaihdella niiden sanamuotoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Laadimme etukäteen kysymykset, jotka lähetimme tutkimuspäiväkodeille ennen varsinaisia haastatteluja (ks. LIITE 1). Määriteltyjen kysymysten lisäksi teimme tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä. Kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset samassa järjestyksessä.

Kerätyn tutkimusaineiston ollessa nauhalla se täytyy muuttaa muotoon, jossa sitä voidaan analysoida. Nauhoitetun haastatteluaineiston ollessa kyseessä, tarkoittaa se nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon eli litterointia. Haastatteluaineiston muuttaminen tekstimuotoon helpottaa tutkimusaineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, luokittelua ja koko aineiston ryhmittelyä. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole yksiselitteistä ohjetta, vaan tutkimusote ja tutkimustehtävä määrittelee sen kuinka tarkkaan litterointiin on syytä ryhtyä. Litteroinnin täytyy vastata aina haastateltavien suullisia lausumia ja kaikkia niitä merkityksiä joita tutkittavat ovat antaneet asioille. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkija ei saa muokata tai muuttaa tutkittavansa puhetta. Tutkimuksen luottamuksellisuus näkyy litteroinnin tarkkuudessa. (Vilka 2005, 115–116).

Aineiston tallentaminen mahdollistaa haastattelujen sujumisen nopeasti ilman katkoja. Keskustelu etenee luontevammin ja vapautuneemmin haastattelijan toimiessa ilman paperia ja kynää. Kun haastattelut nauhoitetaan, saadaan kommunikaatiotapahtumasta säilytetyksi olennaisia asioita kuten tauot, äänenkäytöt ja johdattelut, joita kirjoittamalla ei pystyisi tallentamaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92.)

Ennen yksilöhaastattelumme alkua testasimme, että nauhuri toimii ja laitoimme sen haastateltavan ja haastattelijan väliin pöydälle. Toinen meistä tutkijoista haastatteli työntekijät ja toinen meistä tarkkaili, että nauhuri pyöri koko ajan, sekä havainnoi haastattelutilannetta. Haastattelut pidimme huoneissa, jotka

olimme varanneet tähän käyttötarkoitukseen jo aiemmin. Jokainen haastateltavamme tuli vuorollaan haastatteluhuoneeseen. Haastattelutilanteet olivat luonteivia ja keskustelunomaisia. Jokainen haastateltavamme oli varannut riittävästi aikaa haastatteluun, joka osaltaan vaikutti kiireettömään ilmapiiriin.

Litteroimme yksilöhaastatteluista saadun aineiston, mikä helpotti tutkimusaineiston läpikäyntiä. Kirjoitetussa muodossa tekstistä oli helpompi löytää pääteemat. Päätimme ennakkoon, että jätämme haastattelumme litteroinnista pois kaikki huokaukset ja täytesanat. Mielestämme ne eivät olisi lisänneet tietoa liittyen tutkimuskysymykseemme.

Tulostimme lukuisia kappaleita aineistosta ja luimme tekstejä ensin yksin, jonka jälkeen yhdessä löysimme tekstistä usein toistuvia yhtenäisiä lausahduksia ja sanoja jotka päätimme alleviivata eri värein. Tekstistä löytyi neljä eniten toistuvaa sanaa ja lausetta, joita olivat muutos, haaste, kasvatuskumppanuus ja kiintymyssuhde. Tästä johtuen päätimme käyttää alleviivauksissamme neljää eri värikoodia. Etsimme yhteyksiä, joissa sanat esiintyvät ja mihin avainsanat liittyvät. Tutkimuksemme erittely ja jäsentely perustuu teemoitteluun. Teemoittelussa tutkimusaineistostamme hahmottui niissä toistuvat aihealueet. Teemoittelun jälkeen tarkastelimme esille nousseita pääkohtia yksityiskohtaisemmin.

Värikoodien avulla selkeytyivät teemat, jotka avasimme ja taulukoimme. Teemat olivat: omahoitajuustyömallin tuomat muutokset (oranssi), omahoitajuustyömallin haasteet (keltainen), ja kasvatuskumppanuuden merkitys (vihreä) ja omahoitajuustyömallin tärkeys kiintymyssuhteelle (vaaleanpunainen). Huomasimme, että osa aineistosta sopi useamman teeman alle, sillä samoja toistuvia teemoja käytettiin eri asiayhteyksissä. Sen jälkeen nostimme pääteemat taulukkoon ja keräsimme haastateltua aineistoa pääteemojen alle (ks. tutkimustulokset, s. 37).

Yksilöhaastatteluista saatu aineisto koottiin siis yhteen taulukoksi, jonka jälkeen toinen meistä tutkijoista piti haastateltavillemme ryhmäkeskustelun. Ryhmäkeskustelussa yksilöhaastatteluista saadut tulokset esiteltiin ryhmälle taulukon

muodossa. Ryhmätilanteessa he saivat keskustella aiheesta, lisätä, sekä kommentoida aiempia tuloksia. Nämä tulokset kirjattiin paperille toisen tutkijan toimesta. Halusimme näin lisätä tutkimuksen luotettavuutta. Tallensimme kaikki yksilöhaastattelut nauhoittaen ja ryhmäkeskustelusta teimme kirjallisen koosteen (ks. LIITE 3). Yksilöhaastatteluun osallistui viisi työntekijää: kaksi lastentarhanopettajaa ja kolme lastenhoitajaa. Ryhmäkeskusteluun osallistui kolme työntekijää: lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa.

Ryhmäkeskustelu tiedonkeruumetodina on järjestetty keskustelutilanne, johon on kutsuttu tietty joukko ihmisiä keskustelemaan tietyistä aiheista fokusoidusti, mutta vapaamuotoisesti. Keskeistä ryhmäkeskusteluissa on ryhmän vetäjän rooli ja läsnäolo. Ryhmän vetäjä ohjaa keskustelua ja kannustaa osallistujia keskustelemaan keskenään annetusta aiheesta. Ryhmäkeskustelussa vuorovaikutus on osallistujien välistä vuorovaikutusta. Keskustelun vetäjä antaa teemat keskusteluun osallistujille, jotka keskenään saavat keskustella ja kommentoida annettuja teemoja. Ryhmäkeskustelutilanteessa pyritään selvittämään osallistujien omia asenteita ja mielipiteitä aiheesta. Ryhmän vetäjä ohjaa keskustelua haluttuun suuntaan osallistumatta kuitenkaan itse keskustelun sisältöön. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 223–237.) Keskustelun aikana tutkija havainnoi ja kirjaa keskustelusta yhteenvetoja.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksissa tuomme esiin omahoitajuuteen liittyviä kokemuksia, sekä ensisijaiseen kiintymissuhteeseen pohjautuvaa aineistoa. Tulokset käydään läpi haastattelujen kautta saaduista neljästä eri teemasta, jotka olivat omahoitajuustyömallin tuomat muutokset, omahoitajuustyömallin haasteet, kasvatuskumppanuuden merkitys ja omahoitajuustyömallin tärkeys kiintymyssuhteelle. Esittelemme tutkimustuloksia taulukon (ks. taulukko 2, s. 39) ja suorien lainausten avulla. Lainaukset ovat merkitty sitaatein ja ne ovat kursivoituja. Taulukon avulla pohdimme pääteemojen alle kerätyn aineiston vaikuttavuutta toisiinsa.

Seuraavissa kappaleissa avaamme taulukosta saatuja tutkimustuloksia. Tutkimuksessamme haastatellut kokivat, että omahoitajuustyömallin avulla he tunsivat lapset paremmin, kuin entisessä mallissa, jossa kaikki hoitajat hoitivat kaikkia ryhmän lapsia. Lasten kasvua ja kehitystä on myös helpompi seurata, kun pystytään keskittymään yhteen lapseen. Lapsella on omahoitajuustyömallissa yksi ensisijainen aikuinen, joka tietää lapsen kasvusta ja kehityksestä enemmän kuin muut kasvattajat. Pienessä ryhmässä on myös helpompi havainnoida lasta. Lapsen herkkyykskaudet tunnistettiin omahoitajuustyömallissa paremmin. Omahoitajuudessa lapseen luotiin myös läheisempi suhde ja lapset kiintyivät omahoitajaan, vuorovaikutus koettiin toisenlaiseksi. Omahoitajuustyömallissa työn jakamistapaa muutettiin, perushoitotilanteet hoidettiin omien lasten kanssa ja sitoutuminen koettiin tärkeänä. Toimintaan keskittyminen oli helpompaa omien lasten kanssa ja perheelle oli helpompi antaa palautetta, kuin ennen.

Haasteeksi omahoitajuustyömallissa koettiin eri-ikäiset lapset pienryhmässä ja sen kautta lasten erilaiset tarpeet, joihin vastaaminen koettiin haasteellisena. Henkilökemioiden ei aina koettu sopivan yhteen. Perheiden kohtaaminen koettiin toisinaan yksinäiseksi ja erityisesti monikulttuuristen perheiden kohdalla yhteisen kielen puuttuminen vaikeutti yhteistyötä. Joskus myös ammatillisuuden ja kaveruuden raja vanhempien kanssa koettiin häilyväksi. Haastavien lasten ja lastensuojelulasten keskittyminen yhdelle kasvattajalle koettiin epätasa-arvoisena ja raskaana. Haasteena koettiin myös se, että työvuorot eivät mah-

dollista omahoitajuustyömallin täydellistä toteuttamista. Koulutusta ja tietoa tarvittiin enemmän kaikille työntekijöille. Työmalliin sitoutuminen koettiin myös tärkeänä.

Kaikki haastateltavamme kokivat kasvatuskumppanuus-koulutuksen mahdollisuuden tärkeäksi, jotta yhteistyö perheiden kanssa olisi tasa-arvoista ja molemminpuolista lapsen kasvun ja kehityksen havainnointia. Vuorovaikutuksen toimiessa on helpompaa puhua pulmallisistakin asioista vanhempien kanssa. Kontekstuaalisuuden hengessä huomioidaan lapsen luonnollinen ja virallinen verkosto. Lapsiperheiden kanssa työskenteleville verkostojen ymmärtäminen antaa välineitä lapsen auttamiselle hänen luonnollisissa sosiaalisissa ympäristöissään. Tämä ajattelu pohjautuu ekokulttuuriseen teoriaan.

Pohdimme ”omahoitajuustyömallin tärkeys kiintymyssuhteille” – saraketta suhteessa ”kasvatuskumppanuuden merkitykseen”, ”omahoitajuustyömallin tuomiin muutoksiin” ja ”omahoitajuustyömallin haasteisiin”. Haastateltavamme kokivat, että lapsen toissijainen kiintyminen oli havaittavissa lapsen hakiessa lohtua ja turvaa ensisijaisesti omahoitajaltaan. Lapsi osoittaa ikävänsä omahoitajan poistuessa huoneesta. Haastateltavat sanoittivat kiintymysprosessia puhumalla lämpimästä suhteesta ja luottamussuhteesta lapseen. Kiintymyssuhteen luominen omahoitajaan hidastuu, jos haastateltaviemme haasteena koetut henkilö-kemiat eivät toimi tai työvuorot ja esimerkiksi omahoitajan sairaudesta johtuvia poissaoloja on paljon. Omahoitajuus ja pienryhmätoiminta tukevat lapsen yksilöllisyyden huomioimista. Silloin omahoitajalla on mahdollisuus keskittyä yhteen lapseen, havainnoida lasta ja huomata lapsen herkkyyksikaudet. Mahdollista on myös se, että jos lapsen kiintymyssuhde omaan vanhempaan on turvaton, omahoitajan rooli turvallisen ilmapiirin luoja korostuu.

TAULUKKO 2. Tutkimustulokset

OMAOITAJUUS- TYÖMALLIN TUO- MAT MUUTOKSET	OMAOITAJUUS- TYÖMALLIN HAAS- TEET	KASVATUSKUMPPA- NUUDEN MERKITYS	OMAOITAJUUS- TYÖMALLIN TÄR- KEYS KIINTYMYS- SUHTEELLE
<p>Lapset tuntee pa- remmin ja lasten kasvua ja kehitystä helpompi on seurata</p> <p>Keskitytään yhteen lapseen ja lapsella yksi ensisijainen aikuinen</p> <p>Lasten perheet ovat läheisempiä</p> <p>Tietää lasten kas- vusta ja kehityksestä enemmän</p> <p>Suhde lapseen lä- heisempi ja muka- vampi työtapaa</p> <p>Helpompi luoda luot- tamussuhde</p> <p>Lapset kiintyvät omahoitajaan</p> <p>Perushoitotilanteet omien lasten kanssa</p> <p>Toimintaan keskit- tyminen ja työtapo- jen muuttaminen</p> <p>Palautteen antami- nen perheille helpot- tunut</p> <p>Helpompi havainnoi- da ja vuorovaikutus on toisenlainen</p> <p>Työn jakaminen ja sitoutuminen</p> <p>Tunnistaa lasten herkkyyskaudet hel- pommin</p>	<p>Pienryhmässä eri- ikäiset lapset</p> <p>Lasten erilaiset tar- peet</p> <p>Henkilökemiat</p> <p>Perheiden vaativuus</p> <p>Yksin perheiden kohtaamisessa</p> <p>Yksin perushoitoti- lanteissa</p> <p>Lapsen kiintyminen liikaa omahoitajaan</p> <p>Haastavat lapset</p> <p>Lastensuojelulapset</p> <p>Työvuorot eivät mahdollista omahoi- tajuusmallin toimi- mista täydellisesti</p> <p>Monikulttuuriset per- heet, yhteisen kielen puuttuminen</p> <p>Raja ammatillisuu- den ja kaveruuden välillä hämärtyy</p> <p>Sitoutuminen</p> <p>Tiedon/koulutuksen puute</p>	<p>Kasvatuskump- panuuskoulutuksen tärkeys</p> <p>Tasa-arvoista yhteis- työtä</p> <p>Yhdessä lapsen par- haaksi</p> <p>Avoin vuorovaikutus</p> <p>Positiivinen palaute</p> <p>Yhteisten pelisääntö- jen sopiminen</p> <p>Vasu-keskustelut, aloituskeskustelut</p> <p>Päivän kuulumiset</p> <p>Yhteistyö perheiden kanssa</p> <p>Yhteistä toimintaa lastensuojelun ja neu- volan kanssa</p> <p>Lapsen kehityksen ja kasvun molemmin- puolista havainnointia</p> <p>Vuoropuhelua</p> <p>Tuetaan vanhempia kasvatustehtävässä</p> <p>Lapsen turvallisuus</p> <p>Pulmallisista asioista helppo puhua, jos hyvä suhde</p> <p>Yhteinen näkemys</p> <p>Lapsen paras</p> <p>Sitoutuminen</p>	<p>Omahoitajuus tukee yhden ensisijaisen kiintymyssuhteen vanhempiin</p> <p>Lapsen yksilöllisyys</p> <p>Yksi ensisijainen ai- kuinen</p> <p>Arjen tilanteissa loh- dun hakeminen</p> <p>Lapset enemmän kiinni</p> <p>Luottamussuhde</p> <p>Tulee itku jos poistuu huoneesta</p> <p>Yksi tuttu hoitaja ke- nen kanssa tutustu- taan</p> <p>Lämmin suhde</p> <p>Molemminpuolinen ikävä</p> <p>Hakee turvaa</p>

5.1 Omahoitajuustyömallin tuomat muutokset

Haastateltavat puhuivat siitä, miten työnkuva on muuttunut omahoitajuuden myötä. Ennen omahoitajuustyömallin käyttöönottoa työtä tehtiin kollektiivisesti eli kaikki hoitajat vastasivat yhdessä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Omahoitajuustyötavan myötä he kokivat voivansa keskittyä oman pienryhmänsä lapsiin. Päiväkodin työntekijöiden mielestä heillä oli nyt selkeästi enemmän tietoa ja tuntemusta lapsista, kuin ennen omahoitajuustyömallin käyttöönottoa.

Reunamon mukaan työyhteisön muutosten on hyvä tapahtua niin, että kaikki aikuiset ovat sitoutuneita ja kasvattajalla tulee olla mahdollisuus katsella asioita eri näkökulmista, muutokselle tulee myös antaa aikaa. Historiasta opitut ja tiimeissä työstetyt erilaisten näkökulmien vaikutukset tulee pitää mukana suunnittelussa. (Reunamo 2007, 106–107.)

Bronfenbrennerin ekologisen teorian mukaan tärkein tarkastelukulma on lapsi toimijana kasvun kontekstissaan. Seuraavissa haastateltavien lauseissa omahoitajuuden käytännön kuvaus tukee ekologista teoriaa.

Omahoitajuustyömallissa niin nämä omat lapset voi sanoa, että tuntee paremmin ne ja helpompi on seurata juuri heidän kasvua ja kehitystä, juuri tän intensiivisemmän yhdessäolon vuoksi.

Nyt keskitytään taas siihen yhden lapsen tasolle.

Ennen kuin tää omahoitajuusmalli tuli, että olihan se sellaista pisteestä A pisteeseen B siirtymistä.

Haastateltavamme olivat pääosin sitä mieltä, että nykyinen työmalli mahdollistaa laadullisemman vuorovaikutuksen lapsen kanssa ja keskittymisen yhteen lapseen ja hänen tarpeisiinsa. Omahoitajuustyömalli tukee aiemmin työssämme esiteltyä kiintymyssuhdeteorian viitekehystä. Päivähoitolaissa määritellään, että päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet.

*Omahoitajuus on ja sitten tota käytännössä, että olen ruokailemas-
sa omien lasten kanssa ja nukutan heitä ja toimin heidän kanssaan
silloin kun mä aloitan työt.*

*Sitten nyt musta on kiva, että on pystynyt keskittymään neljään, vii-
teen lapseen ja niitten kanssa toimimiseen.*

Päivähoidossa aikuisen täytyy virittäytyä sensitiivisesti lapsen tarpeille, jotta kiintyminen omaan aikuiseen voi tapahtua. Erityisen tärkeitä ovat perushoitoti-
lanteet, joissa korostuvat lapsen kokemukset itsestään ja hoitajastaan.

5.2 Omahoitajuustyömallin haasteet

Toinen tutkimusaineistosta noussut teema oli omahoitajuustyömallin haasteelli-
suus. Kaikki haastateltavamme kokivat omahoitajuustyömallin suurimmaksi
haasteeksi lasten eri-ikäisyyden pienryhmässä. Monikulttuuristen perheiden
kohtaaminen ilman yhteistä kieltä koettiin myös haastavaksi. Meri-rastilassa
asuu paljon maahanmuuttajataustaisia perheitä ja toisessa tutkimuspäiväkodis-
sa heidän osuutensa on yli puolet kokonaislapsilukumäärästä.

Alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmissä lasten iät vaihtelevat kymmenes-
tä kuukaudesta kolmevuotiaisiin. Pienillä lapsilla erilaiset tarpeet vaikeuttavat
arjen sujuvuutta. Vuoden ikäisten kehitysvaihe ja herkkyykskausi poikkeaa hu-
omattavasti isompien lasten tarpeista, kuten seuraavista lauseista voi päätellä.

*Että jos on tuota hyvin eri-ikäisiä lapsia siinä ryhmässä. Voi olla, et-
tä on kolme vuotias ja alle vuoden ikäinen, niin sitten se arjen suju-
vuus, kun on eri-ikäiset lapset ja erilaiset tarpeet ja sitten jos on oi-
kein pieniä niin siinä on päivärytmit erilaiset, ja niitä sitten miet-
tiä ja muokata niinku siihen oman ryhmän kokonaisuuteen toimi-
vaksi ja hyväksi.*

Lapsen kehitys tapahtuu aina vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja ympä-
ristön merkitys korostuu. Ympäristö vaikuttaa lapsen kiinnostuksen kohteisiin
ja käyttäytymiseen. Aikuiset kokivat haasteelliseksi vastata eri-ikäisten lasten
vuorovaikutuksen ja toiminnan tarpeisiin.

Siren-Tiusanen (2001, 16) toteaa, että lapsen ensimmäisinä ikävuosina kehitystä hallitsevat tunnevuorovaikutus vanhempien ja muiden lasta hoivaavien aikuisten kanssa. Lapselle syntyy perusuottamus ja kiintymys läheisiin ihmisiin. Lapsen kasvu ja kehitys on ensimmäisinä ikävuosina valtavaa. Lapsen psyykkisen kehityksen perusedellytyksenä on vuorovaikutus aikuisen kanssa.

Lapsi omaksuu toimintamalleja aikuiselta herkästi. Jokaisen lapsen tulisi saada päivän aikana mahdollisimman monta kohtaamista aikuisen kanssa, esimerkiksi tunteiden sanoittamiseen yksivuotias lapsi tarvitsee enemmän tukea kuin kolmevuotias.

Haasteellisena koettiin työkaverin poissaolot ja työvuorot, jotka vaikuttavat suoraan omahoitajuustyömallin toteutumiseen. Pienryhmät eivät voi toimia, jos yksikin ryhmän työntekijöistä puuttuu. Pienryhmissä on sovittu, miten menetellään henkilökunnan poissaolotilanteissa, mutta toiminnan luonne muuttuu lapsiryhmien kasvaessa. Taloudelliset reunaehdot rajoittavat omahoitajuuden toteutumista.

Sitten tota, sit se, että se ryhmä ei oo aina, kaikki ei oo aina paikalla, koska on vapaapäiväläisiä tai on sairauden takia pois tai sitten meillä on henkilökuntaa poissa, eli ei voi pienryhmää niinku ihan teillisesti toteuttaa ja sitten, että mejän työvuorot ei oo voitu järjestää niinku voitais paneutua tähän omahoitajuuteen niinku pitäs, se on aivan mahdotonta.

Lapselle ja vanhemmille tulee kertoa, kun häntä hoitava aikuinen on pois ja milloin hän palaa. Myös lyhyemmät ryhmästä poistumiset tulisi kertoa lapselle, ettei hän turhaan hätäännä.

Tää on niinku, sä et voi ajatella, että sä toimit pienryhmässä, niin kuin olet ajatellu, vaan niinku pitää kattoo päivä kerrallaan ja joustaa.

Edellä mainitusta kursivoidusta tekstistä voi päätellä, että omahoitajuustyömalli ei voi toteutua ideaalisena, jos henkilökuntaa ei ole riittävästi paikalla.

Haasteena henkilökunta koki perheiden ja lasten vaativuuden, sekä työtovereiden tuen puutteen, jos toimitaan koko päivä oman pienryhmän kanssa. Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ja haastavat vanhemmat koettiin vaikeaksi kohdata yksin. Pienryhmät eivät ole yhdenvertaisia, kun toisella kasvattajalla saattaa olla ryhmässään useampi erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi tai useampi alle vuoden ikäinen lapsi.

Jos perhe on ollu jotenkin vaativa ja niin siinä on aika yksin niitten kanssa.

Nää niin sanotut lastensuojelulapset, vähän haastavammat lapset, haastavammat perheet.

Yhteistyö kodin ja päivähoidon välillä voi muuttua haasteelliseksi tai toimimattomaksi, jos hoito- ja kasvatuskäsitykset lapsen tavanomaisista perustarpeista eriävät vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välillä, eikä yhteisymmärrystä siten saavuteta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 12.)

Tutkimustaloissamme on käytäntönä, että lastentarhanopettajan pienryhmässä ovat kaikki erityisen tuen tarpeessa olevat sekä kielen kehitykseen tukea tarvitsevat maahanmuuttajataustaiset lapset, mikä osaltaan tekee lastentarhanopettajan työstä haasteellisempää.

..miten näitten monikulttuuristen perheiden kanssa toimit, vaikka kuinka ois tulkit ollu ja on sovittu ja kerrottu..

Päivähoidon työntekijöiden on erityisesti alkuvaiheessa varattava riittävästi aikaa monikulttuuristen perheen kanssa työskentelyyn. Monikulttuurisilla perheillä ei välttämättä ole käsitystä päiväkodin arjesta ja toiminnasta. Omahoitajalta kuuluu paljon aikaa päiväkodin tapojen, käytänteiden ja toiminnan selvittämiseen. Tämä on tärkeää monikulttuuristen perheiden kannalta, mutta haastavaa ja aikaa vievää omahoitajalle. Yhteisen kielen puuttuessa, tulkin käytöstä huolimatta koettiin, ettei kommunikaatio aina toimi toivotulla tavalla. Ekokulttuurisen mallin mukaan päivähoidon työntekijöiden tulee ymmärtää jokaisen perheen omat arvostukset ja erityispiirteet, jotta he eivät lisää perheen stressiä.

Kasvattajalle on tärkeää tiedostaa työnsä taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Omaa työtä tulee reflektoida ja toimia kestävien toimintaperiaatteiden mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005). Omasta työtavasta ja vuorovaikutuksesta niin työyhteisön sisällä, kuin vanhempien ja lasten kanssa, tulee olla tietoista. Kasvattajien yhteinen pohdinta tuo työyhteisön jäsenet lähemmäksi toisiaan ja antaa reflektointipinnan lapsuuden ja vanhemmuuden ymmärtämiselle syvällisemmin. Työntekijän tulee kuunnella itseään, jolloin vanhempien ja lasten kuuntelemisesta tulee luontevampaa ja aidompaa. (Kaskela & Kronqvist 2007, 28–29.)

5.3 Kasvatuskumppanuuden merkitys

Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset. Lapsen vanhempien ja päivähoidon kasvattajien tiedot lapsesta luovat yhdessä parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Haastateltavamme kokivat yhteistyön vanhempien kanssa toimivan pääsääntöisesti hyvin ja tasa-arvoisesti. Onnistuneen kasvatuskumppanuus suhteen myötä tutkittavat kokivat helpommin pystyvänsä keskustelemaan vanhempien kanssa vaikeista asioista. Haastateltaviemme mielestä kasvatuskumppanuudella tarkoitettiin kasvatustavasta jakamista perheen ja päivähoidon välillä.

Jos on hyvä suhde luotu, niin pystyy sanomaan niitä pulmallisiakin asioita.

Yhtenä kasvatuskumppanuuden tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Kasvatuskumppanuuden lisäksi verkostoilla koettiin olevan suuri merkitys lapsen kokonaiskehitykselle.

Kasvatuskumppanuus on yhteistyötä lapsen vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden kanssa ja siinä ajatellaan lapsen parasta, hänen kehitystään ja oppimistaan.

Se on yhteistyötä perheiden kanssa plus sitten myös niinku yhteistä toimintaa lastensuojelun ja esimerkiksi neuvolan. Sit se on tota lapsen kehityksen ja kasvun molemminpuolista havainnointia ja vuoropuhelua vanhempien kanssa.

Jaraston ja Sinervon 1997 mukaan yhteisestä kasvatustehtävästä huolimatta vanhemmilla on kuitenkin ensisijainen kasvatusvastuu lapsestansa. Kotona saatava kasvatusta on kaikkein tärkeintä. Ammattikasvattajien roolina on olla tukena vanhempien kasvatustehtävässä (Jarasto & Sinervo 1997, 165.)

Mä tuen vanhempaa lapsen kasvatuksessa, jos hän itse siinä on vähän avuton.

Kasvatuskumppanuuteen kuuluvat olennaisena osana päivittäisten kohtaamisten lisäksi vanhempien ja henkilöstön lapsikohtaiset varhaiskasvatuskeskustelut ja vanhempien keskinäistä vertaisuutta synnyttävät vanhempainillat. Ensimmäinen keskustelu käydään muutaman kuukauden kuluessa siitä kun lapsi on aloittanut päivähoitossa. Vanhempi saa kertoa omasta lapsestaan sen minkä kokee tarpeelliseksi, sekä omista odotuksistaan, toiveistaan ja mahdollisista huolistaan. Kasvatuskeskusteluissa sovitaan yhteisistä toimintatavoista, jotka mahdollistavat kasvatuskumppanuuden toteutumisen lapsen arjessa (Päiväkoti Merirasti-Siiman varhaiskasvatussuunnitelma 2008).

5.4 Omahoitajuustyömallin tärkeys kiintymyssuhteille

Kiintymyssuhteen muodostumisen hoitajan ja lapsen välille syntyy hyvästä vuorovaikutuksesta omahoitajan kanssa. Hoitajan tulee olla saatavilla perushoitotilanteiden lisäksi leikkien aikana. Yhden hoitajan vastatessa lapsen asioista, lapsi tietää keneltä saa avun, turvan ja tuen (Laitinen 2004, 18). Haastateltavamme kertoivat kiintymyssuhteen muodostuvan omahoitajan ja lapsen onnistuneen vuorovaikutuksen tuloksena.

Sellasta keskittymistä ja paneutumista tietyn lapsen hoitoon ja kasvatukseen ja lapselle taas sitten mahdollistaa niinku yhden ensisijaisen kiintymyssuhteen päiväkodissa.

Ne hakee turvaa silloin kun sattuu tai muuten paha mieli ja tietysti tota jotenkin kokee lapset paljon läheisimmiksi.

Sanoo, että tykkää minusta, on ikävä ollu.

Haastateltavat kertoivat lasten kiintyvän omahoitajaansa ja hakevan turvaa sekä lohtua omalta hoitajaltaan. Tämä tarkoittaa kiintymyssuhdeteorian mukaisesti toissijaisen kiintymyssuhteen syntymistä. Lapselle on helpompaa luoda turvallinen yhteen hoitajaan, ja myöhemmin tutustua myös muihin työntekijöihin. Omahoitaja on lapsen tärkein henkilö päivähoidossa.

Kyllä ne mielellään sit tulee lohdutettavaksi omalle.

”No lapsella on se yks ensisijainen aikuinen siellä ja sitten tää niinku tärkein kiintymyssuhde, mikä kyllä näkyy ihan esimerkiksi tällaisissa lohdun hakemisissa niinku tilanteissa arjessakin ja usein he sen omahoitajan luo niinku ensisijaisesti tulevat, jos on valinnanvara, sellainen tunne, että siinä on aikuista saatavilla.

Omahoitaja tarjoaa turvallisen kiintymyssuhteen lapselle yhteen hoitajaan. Mitä luottavaisempi side lapsella on hoitajaansa, sitä vähemmän ero vanhemmista ja päivähoidossa olo stressaa lasta. Kun vanhemmat luottavat hoitajaan, tulee lapselle turvallinen olo ja hän jää helpommin päiväkotiin. (Laitinen 2004, 19 – 20.)

Lapset on enemmän kiinni, se on ehkä se kaikkein näkyvin.

Kiintymyssuhde on lapsen ja aikuisen keskinäinen tunnesuhde, joka syntyy lapsen ja aikuisen välisestä vuorovaikutuksesta. (Sinkkonen 2001, 49.) Henkilökunnan kokemukset kiintymyssuhteiden merkityksestä tukee Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriaa, jossa korostuu lapsen turvallisuuden tarve ja eroahdistus. Ensimmäinen kiintymyssuhde antaa mallin kaikille tuleville ihmissuhteille ja myöhäisimmille valinnoille.

Omahoitajuus tukee yhden ensisijaisen kiintymyssuhteen vanhempiin.

R. Bowlbyn mukaan toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumiseen tarvitaan jatkuvuutta ja aikuisen henkilökohtaista sitoutumista tunnetasolla. Lapselle päiväkotihoito on joka tapauksessa stressaavampaa kuin kotihoito. Jotta toissijainen kiintyminen olisi mahdollista, lapsen on sitä ennen kiinnyttävä ensisijaiseen hoitajaansa, yleensä äitiin. Päivähoidon aloituksessa olisi todella tärkeää, että lapsen ensisijainen hoitaja olisi läsnä ensimmäisten viikkojen aikana ja tutustuttaisi turvallisesti lapsen luottamaan uusiin aikuisiin. Alle kolmevuotiaiden lasten tutustuminen päiväkotiin olisi hyvä järjestää niin, että vähitellen pidennetään erossa oloaikaa omasta vanhemmasta. Bowlby toteaa myös, että ihanteellinen pienryhmä lapsen turvallisen kiintymisen kannalta olisi kolme eri-ikäistä lasta yhtä hoitajaa kohden. (Bowlby 2007, 314.)

Päivähoidossa omahoitajuustyömallin mukainen hoito on laadukasta silloin, kun lapsi saa hoitajaltaan sensitiivistä ja emotionaalista läsnäoloa. Toissijainen kiintymyssuhde mahdollistaa lapsen toiminnallisen tutustumisen ympäristöönsä, sekä kiinnostuksen leikkiin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin.

5.5 Ryhmäkeskustelun tulokset

Ryhmäkeskustelussa kaikilla aiemmin haastatelluilla oli mahdollisuus kommentoida, lisätä ja keskustella ryhmänä tutkimuksessa nousseista neljästä pääteemasta. Ryhmäkeskustelu pidettiin päiväkotiki Merirastissa ja läsnä olivat toinen tutkijoista, lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa.

Tutkija oli lähettänyt ennen ryhmäkeskustelua päiväkodille aiemmat tutkimustulokset yksilöhaastatteluista, jotta he voisivat perehtyä niihin etukäteen. Keskustelutilanteessa hän oli kirjannut paperille aiemman tutkimuksen neljä pääteemaa, jonka jälkeen työntekijät saivat keskustella keskenään teemoista (ks. LIITE 3).

Aiempien saatujen tutkimustulosten lisäksi ryhmäkeskustelussa nousi esille esimiehen roolin tärkeys työntekijän roolin tukemisessa. Työntekijöiden mielestä

on tärkeää, että esimies sitouttaa ja perehdyttää uudet työntekijät. Työhönotto-tilanteessa uuden työntekijän olisi hyvä tietää omahoitajuustyömallista ja kasvatuskumppanuudesta mahdollisimman paljon voidakseen sitoutua työmalliin. Toinen tutkijoista oli tehnyt perehdytysmateriaalia kasvatuskumppanuudesta ja omahoitajuudesta päivähoitoyksikön esimiehelle, työntekijöille ja lasten vanhemmille (ks. LIITE 4). Materiaalin avulla työntekijät voivat myös itsenäisesti perehtyä aiheeseen. Työntekijät itse kokivat ryhmäkeskustelussa, että oma aktiivisuus on tärkeää tiedon antajana ja saajana. Työntekijät toivoivat mahdollisimman paljon esimieheltä etukäteistietoa uusista aloittavista lapsista, esimerkiksi erityisen tuen tarpeessa olevat lapset, lastensuojelun asiakkaat ja maa-hanmuuttajataustaiset (Suomi toisena kielenä opetukseen oikeutetut, S-2), jotta pienryhmien muodostus olisi helpompaa ja tasapuolisempaa myös lapsen näkökulmasta. Lapsi tarvitsee mallioppimista, vertaistukea ja toimivaa ryhmädynamiikkaa kasvaakseen ja kehittyäkseen tasapainoiseksi.

Schulmanin mukaan päiväkodissa ei ole itsestään selvää se, että lapsi saisi hoitopäivänsä aikana riittävästi sellaisen aikuisen läsnäoloa, joka olisi lapsen kannalta tarpeeksi lähellä. Lasta hoitavat aikuiset voivat jäädä liian etäisiksi, jolloin päivähoito jää vain fyysisistä tarpeista huolehtimiseksi ja muu tunnetarpeiden huomioiminen jää sattumanvaraiseksi. (Schulman 2001, 167.) Lapsia hoitavilla aikuisilla tulisi olla myös riittävästi energiaa, että he voisivat vastata lasten emotionaalisiin, tiedollisiin ja fyysisiin tarpeisiin hoitopäivän aikana. (Bowlby 2007, 314.)

Ryhmähaastattelussa työntekijöillä ei ollut mitään lisättävää tai kommentoitavaa ajatuksiin kiintymyssuhteen merkityksestä omahoitajuustyömallissa, koska sen koettiin toimivan ja olevan itsestäänselvyys. Sen sijaan omahoitajuustyömallin tuomat muutokset ja haasteet puhuttivat heitä jonkin verran edelleen. Muutoksena aiempaan työtapaan työntekijät kokivat, että oma työnkuva on selkeytynyt ja yhteistyö perheiden kanssa on ollut sujuvampaa. Muutoksena nähtiin myös se, että joka vuosi on erilainen, lapset ja työntekijät vaihtuvat. Joka vuosi täytyy käydä läpi, miten juuri tämän ryhmän kanssa omahoitajuustyömallia toteutetaan. Joustavuus ja työtapojen muuttaminen tarvittaessa nähtiin tärkeänä.

Työntekijöiden toiveena oli myös, ettei ryhmiä hajotettaisi kesken vuotta. Lapsen täyttäessä kolme vuotta hän siirtyy yli kolmevuotiaiden lasten ryhmään ja pienten ryhmään hänen tilalleen tulee uusi lapsi, jolloin ryhmädynamiikka kärsii.

Lisäyksenä aiempiin kokemuksiin omahoitajuustyömallin tuomista haasteista nähtiin kontaktin luominen toisen pienryhmän lapsiin. Lapsen kiintyminen vahvasti yhteen työntekijään koettiin vaikeana omahoitajan poissa ollessa. Lapsi ei hyväksy toisen aikuisen hoivaa ja läheisyyttä. Liian suuret pienryhmät koettiin myös haastavina.

Ryhmäkeskustelussa työntekijät toivat esille, kuinka tärkeää olisi kouluttaa kasvatuskumppanuuteen kaikki ryhmän työntekijät. Tähän mennessä vain osa koko talon työntekijöistä on käynyt kasvatuskumppanuuskoulutuksen. Yksi työntekijöistä mainitsi, että hän pitää tärkeänä sitä, että saa pitää itse omien lastensa aloituskeskustelun, vaikka keskustelun ajankohta siten siirtyisikin myöhemmäksi.

6 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Kohteena arvioinnissa on tutkijan tutkimuksessaan tekemät valinnat, teot ja ratkaisut. Luotettavuuden arviointia tehdään siis koko ajan ja se koskee koko tutkimusprosessia. (Vilkkä 2005, 158–159.) Valitsimme kohderyhmämme tutkimuskysymyksemme mukaisesti. Päädyimme teemahaastatteluun ja ryhmäkeskusteluun, koska ne ovat sosiaalisia vuorovaikutustilanteita ja haastateltavalla oli mahdollisuus vaikuttaa haastattelun kulkuun lisäämällä tai poistamalla kertomaansa.

Luotettavuuden uskottavuudella tarkoitetaan Eskolan ja Suorannan mukaan sitä, että tutkijan on itse tarkistettava, vastasiko hänen käsityksensä ja tulkinsa haastateltavansa käsityksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 211.) Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu myös sen laadusta. Haastatteluaineistoa ei voida pitää luotettavana, jos haastattelutallenteiden kuuluvuus on huono tai litterointi noudattaa alussa ja lopussa eri sääntöjä tai jos luokittelu on sattumanvaraista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehty tutkimus on kokonaisuutena ainutkertainen, eikä sitä voida koskaan toistaa sellaisenaan. Asiantuntijat toteavat, että muut tutkijat voivat päätyä eri tuloksiin tutkimusaineistoa tulkitessaan ja luokitellessaan. Asiantuntijoiden mukaan tämä johtuu siitä, että kaikilla tutkijoilla ei ole samaa perehtyneisyyttä tutkittavaan aiheeseen kuin itse tutkimuksen tekijällä. (Vilkkä 2005, 159.)

Olemme molemmat aiemman työkokemuksemme perusteella perehtyneitä tutkimusalueeseen. Jos haastateltava ja tutkija eivät ymmärrä tutkimuksen avainkäsitteitä samalla tavalla, voivat he silloin puhua eri asioista. Seurauksena siitä saattaa olla, että haastattelussa saatu tutkimusaineisto ei vastaakaan tutkimusongelmaan. Opinnäytetyössämme pyrimme tekemään haastattelukysymyksemme mahdollisimman selkeiksi ja ymmärrettäviksi, sekä ehkäisemään virheiden syntymistä tekemällä tarvittaessa tarkennettuja lisäkysymyksiä. Toinen

meistä tutkijoista tunsu entuudestaan osan haastateltavista, mikä saattoi vaikuttaa luottamuksellisen tunnelman syntymiseen.

Ryhmäkeskustelussa haastateltavilla oli mahdollisuus kommentoida ja lisätä aiempia tutkimustuloksia, mikä lisäsi aineiston luotettavuutta. Ryhmäkeskustelussa kertautuivat samat asiat kuin yksilöhaastattelussa. Tästä voimme päätellä aineiston olevan kylläntynyt eli saturoitunut. Aineistosta ei enää saatu uutta tietoa liittyen henkilökunnan kokemuksiin ja tutkimuskysymykseen, tukeeko omahoitajuus lapsen kiintymyssuhteita päivähoidossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 171).

Arvioidessa tutkimuksen luotettavuutta puhutaan yleisesti kahdesta eri termistä; reliabiliteetista ja validiteetista. Reliabiliteetillä tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta, joka voidaan todeta monella eri tavalla. Tutkimuksemme tulos voidaan todeta reliaabeleiksi kun molemmat tutkijat päätyivät samanlaiseen tulokseen ja yksilöhaastatteluista ja ryhmäkeskustelusta olemme saaneet saman tuloksen molemmilla kerroilla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.)

Validiteetillä tarkoitetaan tiedon pätevyyttä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226–227.) Haastateltavamme olivat luotettavia tiedonlähteitä, sillä osalla heistä oli pitkä työkokemus päivähoidossa ja kaikki tutkimuksemme tulokset on saatu haastatteluaineistosta. Näillä perusteilla voimme todeta tutkimuksemme validiteetin olevan hyvä.

Uusitalon (2001, 31) mukaan tutkimuksen tulee tähdätä luotettaviin tuloksiin yrittäen ennakoivasti torjua virheelliset tulkinnat ja tulosten väärinkäyttö. Tutkimuksen täytyy perustua koehenkilöiden suostumukseen. Haastattelumme perustuivat päiväkodin henkilökunnan vapaaehtoisuuteen. Purkaessamme haastattelujamme kiinnitimme erityistä huomiota siihen, että jokainen haastateltavamme säilyi anonyyminä, eikä ketään heistä pystyisi vastausten perusteella tunnistamaan. Kuitenkin Uusitalon (2001, 32) mielestä olisi tärkeää, että vastaajan yhteystiedot olisivat tutkijalla tiedossa. Se antaa mahdollisuuden tehdä

myöhemmin mahdollisia lisäkysymyksiä tai tarkennuksia. Työssämme kaikkien haastateltujen nimet, koulutukset ja yhteystiedot jäivät vain meidän tietoomme.

Kerroimme kaikille haastateltavillemme etukäteen, että nauhoitamme haastatellut. Nauhoitukset perustuivat jokaisen haastateltavamme omaan suostumukseen. Kerroimme myös, että haastattelunauhat ovat luottamuksellisia, eivätkä mene sellaisenaan muiden kuin meidän tietoomme. Aineistoa analysoi vain me tutkijat. Kaikkea saamaamme aineistoa käytämme vain tähän opinnäytetyöhömmе. Kaikki nauhat ja muu mahdollinen tutkimusaineisto tuhotaan opinnäytetyömme hyväksymisen jälkeen.

Tutkimuksemme luotettavuutta ja eettisyyttä lisäävät myös se, että ohjaavat opettajat arvioivat ja ohjasivat opinnäytetyötämme sitä mukaan kun se eteni. Työstimme tutkimustamme myös opponenteilta saamamme palautteen huomioiden.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää omahoitajuustyömallin tuomia kokemuksia ja tukeeko omahoitajuus lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta päivähoidossa henkilökunnan näkökulmasta. Yksilöhaastattelujen ja ryhmäkeskustelun pohjalta voimme todeta, että omahoitaja tukee lapsen ensisijaista kiintymyssuhdetta hoitopäivän aikana ja vuorovaikutus, sekä kasvatuskumppanuus näkyvät päivähoidon arjessa. Omahoitajuus työmalli tukee lapsen aloitusta ja vanhemmista erossa olemista päiväkodissa päivän aikana.

Lapsen toissijainen kiintyminen omahoitajaan onnistuu, kun omahoitaja ei asetu vanhemman tilalle vaan tukee vanhemmuutta ja auttaa lasta pitämään vanhempansa mielessä päivähoidopäivän ajan. Kun lapsi hakee turvaa ja lohtua omahoitajaltaan, voidaan todeta, että toissijaisen kiintymisen prosessi on käynnistynyt ja lapsi osaa kokemuksestaan ennakoida saavansa aikuiselta tukea ja turvaa.

Teoriaviitekehityksen ja saamiemme tutkimustulosten pohjalta, johtopäätöksemme on, että omahoitajuustyömalli tukee lapsen kehitystä, kannattelee lapsen kiintymyssuhdetta omaan vanhempaansa päivähoidopäivän aikana ja luo lapselle turvallisuuden tunteen hänen ollessaan päiväkodissa.

Analysoidessamme tutkimuksen tuloksia huomasimme, että omahoitajuustyömalli selkeyttää ja helpottaa myös työntekijän arkea ja jaksamista. Haasteena työntekijän kannalta on se, että lapsen vahva kiintyminen yhteen työntekijään saattaa olla vaikeaa omahoitajan poissa ollessa. Lapsi ei hyväksy toisen aikuisen hoivaa ja läheisyyttä. Esimiehen rooli työyhteisön ja omahoitajuustyömallin tukijana on tärkeä. Esimiehen ja koko työyhteisön tulisi tukea omahoitajuuskäytäntöjä esimerkiksi työvuorojen osalta. Työntekijöiden perehdytys omahoitajuustyömalliin vaikuttaa olennaisesti myös heidän sitoutumiseensa työmalliin.

Tutkimusotoksemme oli suhteellisen pieni, kaksi lastentarhanopettajaa ja kolme lastenhoitajaa. Emme voineet nostaa eri ammattikuntia esiin, koska halusimme, että he pysyvät anonyymeinä. Nähtävissä oli kuitenkin selkeästi koulutuksen ja perehtyneisyyden merkitys sitoutumiselle omahoitajuustyömalliin.

Prosessina tämä opinnäytetyö on ollut mielenkiintoinen, lisännyt tietoa kiintymyssuhteen ja ympäristön merkityksestä pienen lapsen kasvuun ja kehitykselle. Aloitimme prosessin keräämällä teoretietoa siitä, mikä liittyi päivähoitoon, sekä lapsen hyvään ja turvalliseen kasvuun. Tiesimme etukäteen, että omahoitajuus pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan hyvin vahvasti ja sen johdosta lapsen kiintymyssuhteita on kuvailtu työssämme laajemmin kuin muita teoriapohjia.

Oletimme omien työkokemustemme kautta aineistosta nousevan enemmän esille haasteita ja ongelmakohtia. Meillä oli ennakkokäsityksiä aiheesta, jotka ovat vahvistuneet haastattelujen myötä. Teoria ja käytäntö ovat yhdistyneet mielekkääksi kokonaisuudeksi. Yhteistyö on sujunut aikataulujen haasteellisuudesta huolimatta hyvässä yhteisymmärryksessä. Olemme työstäneet opinnäytetyötä tasapuolisesti ja yhdessä pohtien.

Päämääränä meillä oli tutkimuksen lisäksi lisätä henkilökunnalle ja vanhemmille tietoa omahoitajuudesta ja sen merkityksestä lapsen kiintymyssuhteille ja kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Opinnäytetyön prosessin aikana TTJ-hankkeen (Työ, työyhteisöt ja johtaminen opintokokonaisuus) aikana tuotettu tietopaketti kasvatuskumppanuudesta ja omahoitajuudesta vastaa juuri tähän tarpeeseen (ks. LIITE 4.)

Analysoidessamme yksilöhaastatteluja, sekä ryhmäkeskustelua pohdimme oliko aineiston sisältöön vaikuttanut se, että tutkimuskohteemme ja haastateltavamme olivat meistä toiselle tuttuja. Tulimme asiassa kuitenkin siihen johtopäätökseen, että sillä ei ollut vaikutusta ja aineisto on rehellistä.

Lapsen varhaisella vuorovaikutuksella on valtavan suuri merkitys lapsen kokonaiskehitykselle ja myöhäisemmille valinnoille elämässä. Se luo vahvan perus-

tan sosiaalisille suhteille. Omahoitajuus työmallilla päivähoidossa pyritäänkin tukemaan lapsen turvallista kiintymyssuhdetta vanhempaansa ja mahdollisesti ennaltaehkäistä myöhempiä ongelmia kiintymyssuhteissa.

Jotta lapsi saisi turvallisen kiintymisen päivähoidossa, on erittäin tärkeää, että päiväkodin henkilökunta olisi sitoutuneita omahoitajuuteen. Omahoitajatyömalliin sitoutuneisuus edellyttää mielestämme tarvittavaa tietoa asiasta ja tiimin, sekä koko talon keskusteluja aiheesta. Esimerkiksi lähihoitajan tai lastenhoitajan koulutuksessa kiintymyssuhteeseen liittyvää teoriaa ei juurikaan käsitellä. Ei riitä, että vain lastentarhanopettajalla on tarvittavaa teoretietoa, vaikka käytännössä kiintymyssuhteen tukemiseen kaikilla olisikin tarvittavaa taitoa. Emme juuri tuoneet työssämme esille esimiehen roolia tukemassa omahoitajatyömallia vaikka haastatteluiden ja keskustelun myötä sen tärkeys tulikin esille. Omahoitajuustyömalli tarvitsee koko työyhteisön ja erityisesti esimiehen tuen. Esimiehestä on kiinni se, miten paljon perehdytystä tai koulutusta järjestetään työyksikössä. Tärkeää on myös pitää yllä jatkuvaa arvo- ja työtapakeskustelua työyhteisössä.

Jäimme pohtimaan erityistä tukea tarvitsevia lapsia pienryhmässä. Pienestä ryhmäkoosta hyötyvät kaikki, mutta se, että ryhmän lastentarhanopettajan pienryhmään valitaan kaikki ryhmän erityistä tukea tarvitsevat lapset, ei ole mielestämme lasten kannalta järkevää. Esimerkiksi kielenkehityksen kannalta on tärkeää, että pienryhmässä olisi suhteessa enemmän ikätasoisien kielitaidon omaavia lapsia mallioppimista varten. Maahanmuuttajataustaiset lapset hyötyvät myös enemmän, jos heitä ei ole montaa samassa pienryhmässä. Maahanmuuttajalapsi tarvitsee enemmän aikuisen tukea ja turvaa, jos kielitaito on vielä kovin puutteellista tai mahdolliset kulttuurierot ovat suuret. Lapsen kulttuuriin kuuluvia tapoja ja arvoja tulee kunnioittaa ja uskonnollisen vakaumuksen kunnioittaminen on yksi kasvatuskumppanuuden peruselementeistä.

Toiminnan ja hoidon laatu on omahoitajuustyömallissa sidottu pienryhmän vetäjän ammattitaitoon. Pohdimme myös sitä, onko toiminta, hoito tai hoidon laatu samanlaista kaikissa pienryhmissä. Marjatta Kalliala mainitsee kirjassaan Kato

mua, kuinka heikkotasoisissa pienryhmissä omahoitajuus voi kääntyä itseään vastaan. Lapselle tulee siis osoittaa omahoitaja, joka on sensitiivinen, aktiivinen ja pystyy luomaan luottamuksellisen suhteen lapseen. Tämä ei Kallialan mukaan kuitenkaan toteutunut kaikissa hänen tutkimuspäiväkodeissaan. (Kalliala 2008, 269–270.) Päivähoidon laadun ydintä on vuorovaikutuksellinen osaaminen.

Opinnäytetyömme tutkimustuloksista tuli ilmi, että pienryhmätoimintaa ei ole mahdollista toteuttaa iltapäivisin, koska henkilökunnan työvuorot eivät sitä salli. Tutkimustaloissamme pienryhmätoiminta painottui aamupäivään. Sairauspoissaolot vaikuttavat myös ryhmän toimintaan, sijaista ei aina ole mahdollista ottaa. Silloin, kun sijainen saadaan, hän ei vielä tunne lapsia ja tarvitsee toisten työntekijöiden tukea. Palaverit ja koulutus vievät myös osansa työajasta ja perustyöstä lasten kanssa. Päivähoitoyksikön sisällä voi nähdä aiheuttaa myös se, että pienten ryhmässä henkilökunta ei tee aikaisempia aamuvuoroja, eikä myöhäisempiä iltavuoroja, niin sanottuja äärivuoroja. Koko työyhteisön tulisi olla tietoinen ja sitoutunut omahoitajatyötapaan ja pienimpien parissa työskentelevien työkäytäntöihin. Lapsen tulisi päivähoitossa saada riittävästi aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta, jossa aikuinen sitoutuu tietoisesti muodostamaan empaattisen ja sensitiivisen suhteen lapseen. Lyhytkestoinen vuorovaikutus ja vaihtuvat aikuiset vaikeuttavat tällaisen suhteen syntymistä.

Pohdimme lasten siirtymistä yli kolmevuotiaiden lasten ryhmään ja sitä kuinka heidän aloitusta siellä tuetaan. Yleinen käytäntö päivähoitossa on se, että lapsi tutustuu uuteen ryhmään ja ympäristöön omahoitajansa kanssa. Ihanne olisi, että omahoitaja siirtyisi lapsen mukana ryhmästä toiseen, mutta käytännössä se on mahdotonta.

Mietimme myös sitä, onko ylipäänsä tarkoituksenmukaista toteuttaa omahoitajuusmallia tiukasti, eli viettää jokainen hetki päivästä omahoitajan kanssa. Jokainen työyhteisö toteuttaa omahoitajuutta omien lastensa ja toiminnan kannalta joustavasti huomioiden lasten iän ja tarpeet. Tutkimuksessamme saimme

vastauksen tutkimuskysymykseemme. Saimme tietoa sekä omahoitajuustyömallin hyvistä käytännöistä, että kehittämistarpeista.

Ensisijaisen kiintymyssuhde mahdollistuu, kun omahoitaja on riittävän sensitiivinen lapsen tarpeille ja omaa riittävät vuorovaikutustaidot. Omahoitajuustyömalli ei sinänsä ole takuu laadukkaasta päivähoidosta. Mielestämme tarvitaan riittävä koulutus kaikille omahoitajille kiintymyssuhdeteoriasta ja kasvatuskumppanuudesta. Tarvitaan havainnoivaa lisätutkimusta siitä, miten omahoitajien vuorovaikutustaidot näyttäytyvät käytännön tasolla.

LÄHTEET

- Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Broberg, Anders. Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Bowlby, John 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: WSOY.
- Bowlby, Richard 2007. Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them. *Attachment & Human Development*, 9(4): 307–319.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Helenius, Aili. Karila, Kirsti. Munter, Hilikka. Mäntynen, Pirkko & Siren-Tiusanen, Helena 2001. Pienet päivähoidossa. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka. Hurme, Helena. Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala-Huttunen, Eeva & Nivala, Veijo 1996. Yhteistyö päivähoidossa. Oulun yliopisto.
- Hujala, Eeva. Parrila, Sanna. Lindberg, Päivi. Nivala, Veijo. Tauriainen, Leena & Vartiainen, Pirkko 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto.
- Isojärvi, Leena & Kangas, Laura 2008. Omahoitajana alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä. Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien näkemyksiä. KTK/ Varhaiskasvatus. Pro-gradu. Oulun yliopisto.
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.

- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?
Helsinki: Yliopistopaino.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee
lasta- opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Kaskela, Marja & Kronqvist Eeva-Liisa 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia
varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2004. Temperamentti, ihmisen yksilöllisyys. Hel-
sinki: WSOY.
- Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun
tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi.
- Laitinen, Jaana 2004. Lapsi tarvitsee kiintymyssuhteen hoitajaan. Lastentarha
4. 16 - 18.
- Laitinen, Jaana 2004. Kengu-Ru toi omahoitajat Puskakulmaan. Lastentarha 4.
19 - 21.
- Laki lasten päivähoidosta 1973, 1983.
- Lund, Tarja 2003. Miten soukankujan päiväkodissa autetaan lasta kasvamaan.
Teoksessa Sinkkonen, Jari (toim.) Pesästä lentoon. Helsinki:
WSOY
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehittyminen.
http://vanhemmat.mll.fi/lapsi_kasvaa_ja_kehittyy/varhainen_vuorovaikutus_ja_aivojen_kehittyminen.php, viitattu 4.4.2010.
- Mäkelä, Sinikka & Samuelsson, Maritta 2003. Vanhemmuuden arviointi vauvo-
jen ja pienten lasten suojelussa. Valas projekti. Espoon sosiaali- ja
terveystoimi.
- Määttä, Paula 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen
käytännöt. Jyväskylä: Atena kustannus.
- Nurmi, Jari-Erik. Ahonen, Timo. Lyytinen, Heikki. Lyytinen, Paula. Pulkkinen,
Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo:
WSOY.
- Omahoitajuuskäytännöt Espoossa 2007. Pehdytysmateriaali.
- Pienille parasta – projekti 2007. ”Äiti, mie meen Eijan luo”
Kohti oma aikuinen – käytäntöä. Lappeenrannan

varhaiskasvatuksessa. Lappeenrannan kaupunki/Kasvatus- ja opetustoimi/Varhaiskasvatus.

Päiväkoti Merirasti-Siiman Varhaiskasvatussuunnitelma 2008.

Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus: erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Schmitt, Florence 2003. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Sinkkonen, Jari (toim.) Pesästä lentoon. Helsinki: WSOY.

Schulman, Marja 2001. Pikkulapsi matkalla maailmaan: Pikkulapsen haavoittuvuus hänen siirtyessään päivähoidon. Psykoterapia-lehti 3/2001.

Sinkkonen, Jari (toim.) 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Miriam (toim.) 2002. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Siren-Tiusanen, Helena 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Tamminen, Tuula 2005. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Uusitalo, Hannu 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. 1-7. painos. Juva: WSOY.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes oppaita 56. Helsinki.

Varttua. Kasvatuskumppanuus 2007. Stakes.

<http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/kasvatuskumppanuus/index.htm>,

Viitattu 20.11 2008.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

LIITE 1. Varhaisen vuorovaikutuksen ”sanakirja”

Varhaisen vuorovaikutuksen sanastoa...	... ja mitä se tarkoittaa arjen tekoina
Johdonmukaisuus	Lapsen tarpeet ja viestit ohjaavat useimmiten vanhemman tapaa vastata hänelle, ei niinkään vanhemman tarpeet ja mielialat. Lapselle on tärkeää vanhemman toiminnan ennustettavuus, esim. vanhempi tulee luokseni, kun itken; tai saan ruokaa, kun minulla on nälkä. Tähän liittyy myös toistuvuus ja arjen rutiinit: samat asiat toistuvat suurin piirtein samalla tavoin joka päivä. Ensi kuukaudet ovat usein rytmittömää aikaa, vähitellen arkeen tulee rytmiä ja lapsi oppii ennakoimaan, mitä tapahtuu seuraavaksi. Tämä luo pohjaa ajantajulle ja tuo turvallisuuden tunnetta
Pitkäjänteisyys	Tätä tarvitaan esim., kun vauvalle etsitään vuorokausirytmisiä.
Herkkyys viesteille	Lapseensa tutustumalla vanhempi oppii vähitellen tulkitsemaan tämän viestejä ja vastaamaan niihin. Herkkyys on vanhemman kykyä ja halua huomata lapsen viestit ja vastata niihin lapsen näkökulmasta asianmukaisesti. Tähän liittyy myös vanhemman kyky useimmiten nauttia suhteesta lapseensa ja olla hänen saatavillaan. Vauvalle tulee tunne, että ympäristö on luotettava ja että vanhempi ymmärtää ja hyväksyy hänen tarpeensa ja tunteensa. Vanhempi antaa lapselle myös mahdollisuuksia harjoitella itsenäisesti erilaisia taitoja.
Pysyvät, pitkäkestoiset tunnesuhteet	Lapsi tarvitsee varhaisvuosinaan mahdollisimman pysyvät suhteet muutamiin häntä pääsääntöisesti hoitaviin aikuisiin. Tällöin hoitajalta saatavat vasteet pysyvät riittävän samanlaisina ja vauva voi oppia uutta. Lapselle on rikkautta, että hänellä on

	<p>useita turvallisia, vaikkakin erilaisia, ihmissuhteita: vanhempien lisäksi isovanhempia, sisaruksia, kummeja, setiä, tätejä jne.</p>
Kiintymyssuhde	<p>Lapsen ja vanhemman välinen erityinen tunneside, joka muodostuu arjen toistuvissa vuorovaikutuskokemuksissa. Kiintymyssuhteen laatuun vaikuttaa se, millä tavalla vanhempi vastaa vauvansa viesteihin – miten herkästi, johdonmukaisesti ja vauvan kannalta oikein ja oikea-aikaisesti. Parhaassa tapauksessa kiintymyssuhde muodostuu turvalliseksi: lapsi kokee, että vanhempi on hänen saatavillaan ja auttaa ja lohduttaa tarvittaessa. Toistuvat hoivakokemukset vaikuttavat myös aivojen kehitykseen eli muovaavat osin aivojen toiminnallisia rakenteita. Hyvä on muistaa, että riittävän hyvä riittää: vanhemman yksittäiset ja tahattomat ”väärin ymmärtämiset” eivät suista lapsen kehitystä, vaan jopa edistävät sitä, kun lapsi joutuu kehittämään tapojaan tehdä itseään ymmärretyksi.</p>
Vastavuoroisuus	<p>Sekä vanhempi että lapsi tekevät vuorovaikutuksessa aloitteita ja vastaavat toistensa aloitteisiin.</p>
Vaihtelevuus	<p>Yhdessä toimiminen on välillä leikillistä ja riehakasta, välillä taas levollista ja rauhoittavaa. Vanhempi sovittaa toimintaansa vauvan vireystilan mukaan, rauhoittaa ja lopettaa leikkejä, kun vauva haluaa lepoa. Erilaisista kokemuksista lapsi oppii, millaista on ihmisten välinen toiminta ja tunteiden ilmaisu. Vanhempi käyttää yleensä luonnostaan erilaisia ilmeitä, eleitä ja äänenpainoja erilaisissa tilanteissa ja liioitteleekin niitä.</p>
Tunnetilojen jakaminen	<p>Vanhempi ottaa lapsen tunnetilan vastaan ja osoittaa ymmärtävänsä sen: ”Onpa sinulla kurja olo. Taitaa vaippa olla ihan märkä, vaihdetaan se.” Kaikki tunteet ovat sallittuja, eikä lasta jätetä niiden kanssa yksin. Vaikka vanhempi ei aina voi poistaa itkua ja pahan olon syytä, hän voi auttaa kestäämään sitä. Kun hyvän mielen voi jakaa toisen kanssa, se lisää omaa hyvää mieltä: ”Kylläpä sinä oletkin hyvällä tuulella, taisi olla hyvät päiväunet.”</p>
Tunteiden säätely	<p>Vanhempi auttaa vauvaa tulemaan toimeen erilaisten tunteidensa kanssa. Kun vauvalla on paha mieli, vanhempi on apuna lievittämässä ja vähentämässä sitä, tuo turvaa ja lohtua hätään. Kun vauvalla on hyvä olla, vanhempi jakaa olotilan ja</p>

	<p>auttaa lisäämään hyvää mieltä. Lapsi oppii vähitellen ilmaisemaan tunteitaan hyväksytyllä tavalla, esim. sanoilla eikä nyrkeillä. Lapsi tarvitsee aikuisen apua tunteidensa säätelyyn, erityisesti, kun hän kaipaa turvaa ja lohdutusta, häntä pelottaa tai häneen sattuu.. Aikuisen avulla lapsi oppii vähitellen itse säätelämään tunteitaan: ”Minulla ei ole hätää, kaikki järjestyy.” Aikuisetkin kaipaavat toisiaan avuksi tunteidensa säätelyyn esim. pettymyksen, pelon ja surun hetkellä.</p>
<p>Tunteiden yhteen sovittaminen ja soinnuttaminen</p>	<p>Vauva ja vanhempi sovittavat käyttäytymisensä toisen tunnetilaan. Vanhempi tulkitsee vauvan tunnetilan (suru, ilo, pelästys jne.) hänen käytöksestään, yrittää vastata siihen myötätuntoisella tavalla, ja vauva ymmärtää, että vanhemman käytös on vastaus hänen tunteeseensa. Lapsi oppii, että tunnetiloja voi jakaa, se lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Äänenpainoillaan, sanoillaan, ilmeillään ja eleillään vanhempi kertoo, että hän ymmärtää vauvan tunnetilan.</p>
<p>Temperamentin ymmärtäminen</p>	<p>Jokainen vauva ja vanhempi on erilainen synnynnäiseltä temperamentiltaan. Vauvan temperamentti vaikuttaa siihen, kuinka häntä hoidetaan ja minkälaista palautetta hän saa läheisiltään. Vauvoissa on eroa mm. sen suhteen, kuinka helposti he rauhoittuvat tai sopeutuvat uusiin tilanteisiin. Vauva vaikuttaa vanhempaan ja vanhempi vauvaan. Vuorovaikutuskokemukset ja temperamentti muovaavat yhdessä lapsen persoonallisuutta. Vanhemman ja lapsen temperamenttien yhteen sovittaminen voi vaatia aikaa.</p>

LIITE 2. Haastattelukysymykset työntekijöille

1. KUVAILE OMIN SANOIN, MITÄ KASVATUSKUMPPANUUS ON?

ENTÄPÄ OMAHOITAJUUS?

2. KERRO TYÖSTÄSI ENNEN JA JÄLKEEN OMAHOITAJUUSTYÖMALLIA?

3. MIHIN ASIOIHIN OLET JOUTUNUT ERITYISESTI PANEUTUMAAN OMAHOITAJUUSTYÖMALLISSA? (HAASTEET)

4. MITEN KASVATUSKUMPPANUUS JA OMAHOITAJUUS NÄKYVÄT ARJESSA?

VUOROVAIKUTUS - PERHEIDEN KANSSA?

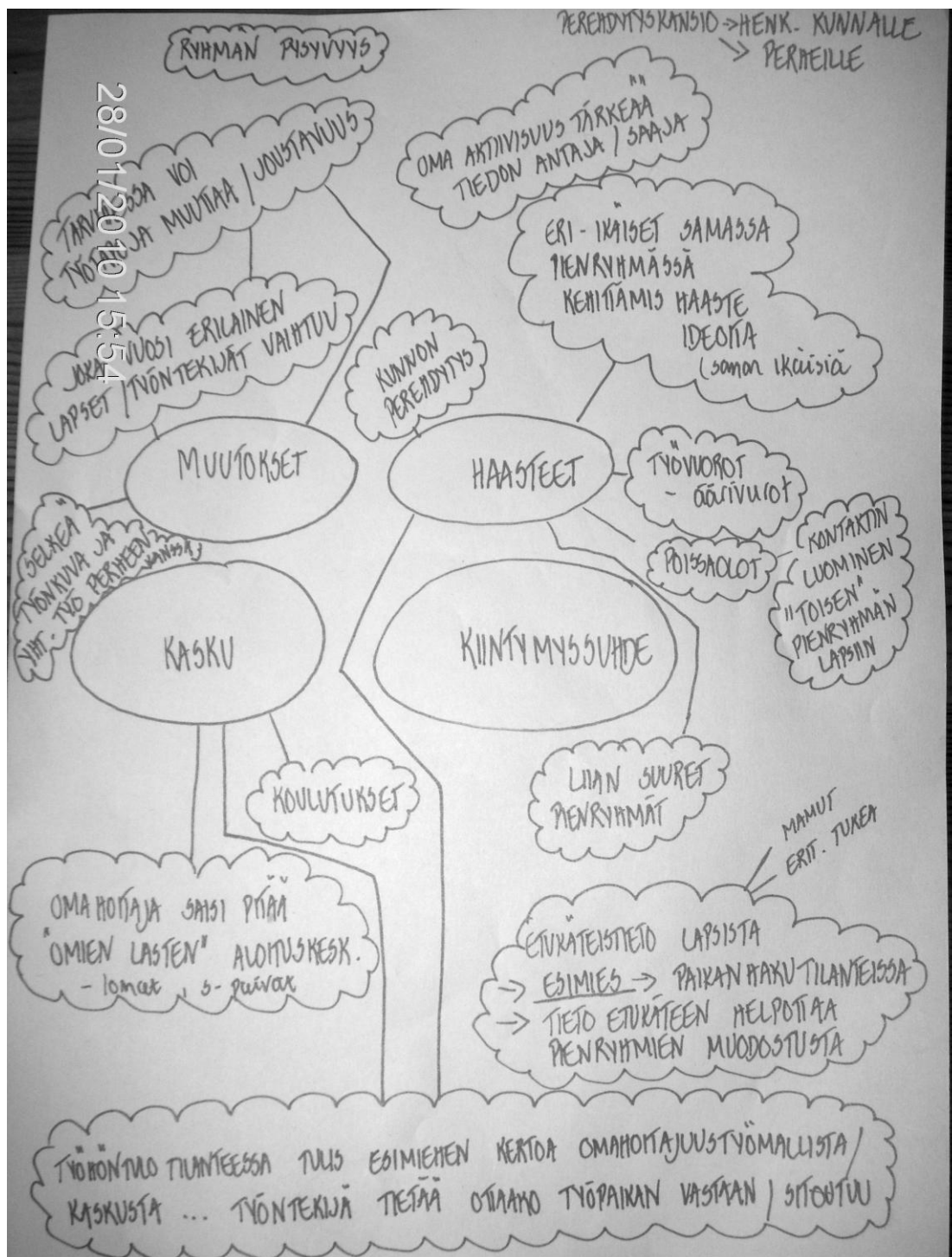
– LASTEN KANSSA?

– PIENRYHMIEN VÄLILLÄ?

5. MITÄ MUUTOKSIA LAPSISSA/ OMASSA TYÖSSÄSI OMAHOITAJUUSTYÖMALLIN KÄYTTÖÖNOTON JÄLKEEN OLET HUOMANNUT?

6. MIKÄ SAA SINUT SITOUTUMAAN OMAHOITAJUUSTYÖMALLIIN?

LIITE 3. Ryhmäkeskustelun antia pääteemoista 28.1 2010

LIITE 4. Hankeharjoittelun aikana tuotettu tietopaketti

KASVATUKUMPPANUUDESTA OMAHOI- TAJUUTEEN

Tanja Varetto-Schnitter

SISÄLLYS

1 LAKI LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA

2 KASVATUSKUMPPANUUS

3 KASVATUSKUMPPANUUDEN NELJÄ PERIAATETTA

4 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS

5 KIINTYMYSSUHDETEORIA

5.1 Turvallinen kiintymyssuhde

5.2 Välttelevä kiintymyssuhde

5.3 Turvaton kiintymyssuhde

6 LAPSEN KIINTYMYSSUHTEET PÄIVÄKODISSA

7 OMAHOITAJUUS

7.1 Omahoitajuuden historiaa

7.2 Omahoitajuus Siileissä

7.3 Lapsen ja omahoitajan päivä Siileissä

8 LÄHTEET

1 LAKI LASTEN PÄIVÄHOIDOSTA

”Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoitoon tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoitoon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen.” (Laki lasten päivähoidosta 1973, 1983, 2a§).

2 KASVATUSKUMPPANUUS

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan perheiden ja päivähoitoon välistä kasvatusyhteistyötä linjaava käsitettä, joka on kirjattu valtakunnallisiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, vasuun. Kasvatuskumppanuudella varhaiskasvatuksessa tarkoitetaan vanhempien ja päivähoitoon henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kehityksen, kasvun ja oppimisen prosessien tukemisessa. Tämä edellyttää molemminpuolista luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioitusta. Vanhemmilla on aina lastensa ensisijainen lapsensa tuntemus, sekä kasvatusoikeus ja -vastuu. Päivähoidon henkilökunnalla on koulutuksensa antama ammatillinen osaaminen ja tieto,

sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009, 31.)

Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät ovat tasavertaisia, mutta erilaisia lapsen tuntijoita. Lapselle läheisten aikuisten yhteistyösuhteen toimiessa, se kannattelee lapsen siirtymistä ja olemista kodin ja päivähoidon eri kasvuympäristöissä. Vanhempien ja kasvatushenkilökunnan kumppanuus luo lapselle kokemuksen siitä, että hänelle tärkeät aikuiset kannattelevat ja vaalivat toinen toistensa suhteita lapseen. Vanhemmat ja päivähoidon henkilökunta yhdessä etsivät riittävää yhteisymmärrystä lasta koskevissa asioissa (Kaskela & Kekkonen 2006, 21.) Lapsen laadukkaan kehityksen ja kasvun mahdollisuuksiin vaikuttaa se, kuinka paljon kasvatuksesta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeena. (Hujala & ym. 1999, 15.)

Kumppanuus alkaa siitä kun lapsi tulee tutustumaan päivähoitoon ja syvenee vanhempien ja henkilökunnan välillä päivittäisissä tulo- ja hakutilanteiden kohtaamisissa. Kasvatushenkilöstö osallistuu vanhempien rinnalla lapsen päivittäiseen hoitoon ja kasvatukseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20). Yhteisestä kasvatustehtävästä huolimatta vanhemmilla on kuitenkin ensisijainen kasvatust vastuu lapsistansa. Käsitys siitä, että kasvatust kokonaisuudessaan kuuluisi päiväkodille, on hämärtänyt joitain vanhempia. Kotona saatava kasvatust on lapselle aina kaikkein tärkeintä. Ammattikasvattajien roolina on olla lähinnä kodin tukijoina yhdessä vanhempien kanssa (Jarasto & Sinervo 1997, 165.)

Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on asteittain syventää vanhempien ja kasvatushenkilöstön kohtaamisia. Keskustelujen sisältö syvenee kun kasvatushenkilöstön ammatillinen asiantuntijuus ja vanhempien oman lapsensa

tuntemus ovat aidossa ja avoimessa dialogissa keskenään. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.)

Kasvatuskumppanuudessa yhtenä tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman herkästi ja varhain lapsen jollakin kehityksen, kasvun tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve. Yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa on pyrittävä luomaan yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi. Myös ongelmatilanteissa lapsen vanhempien ja henkilöstön väliselle yhteistyösuhteelle täytyy luoda kasvatuskumppanuuden ilmapiiri. (Vasu, 2009, 31.)

Kasvatuskumppanuuden täytyy lähteä aina lapsen tarpeista, jolloin varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa lapsen oikeuksien- ja edun toteuttaminen. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät lapselle kahden tärkeän tahon, vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien kokemukset ja tieto. Vanhempien ja kasvattajien tiedot lapsesta luovat yhdessä parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Kasvatuskumppanuuteen liittyvistä näkemyksistä, arvoista ja vastuusta tulee keskustella sekä, kasvattajayhteisön kesken, että yhdessä vanhempien kanssa. (Vasu, 2009, 31.)

3 KASVATUSKUMPPANUUDEN NELJÄ PERIAATETTA

Kasvatuskumppanuus perustuu kunnioituksen, luottamuksen, kuulemisen ja dialogisuuden periaatteille. Päivähoidossa kunnioitus näkyy työntekijän arvostavina ajatuksina ja tekoina lasta, perhettä ja vanhempia kohtaan. Vanhempien ja työntekijöiden välinen luottamus ja kunnioitus toisiaan kohtaan takaavat myös sen, että vanhempien ollessa päivän erossa lapsestaan, he voivat silti olla luottavaisin mielin ja kokea olonsa turvalliseksi sen suhteen, että tietävät lapsensa olevan hyvässä ja asiantuntevassa hoidossa. Henkilökunta kuuntelee vanhemman asiaa, ajatuksia ja puhetta, sekä uskaltaa ottaa vastaan erilaisia viestejä. Dialogisuudella tarkoitetaan yhteisen ymmärryksen rakentamista ja luottamuksellisen keskusteluympäristön luomista vanhempien ja henkilöstön välille.

4 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS

Lapsen ensimmäisinä ikävuosina kehitystä hallitsevat tunnevuorovaikutus vanhempien ja muiden lasta hoivaavien aikuisten kanssa. Lapselle syntyy pe-

rusluottamus ja kiintymys läheisiin ihmisiin. Lapsen kasvu ja kehitys on ensimmäisinä ikävuosina valtavaa. Lapsen psyykkisen kehityksen perusedellytyksenä on vuorovaikutus aikuisen kanssa. Lapsi omaksuu toimintamalleja aikuiselta herkästi. (Siren-Tiusanen, 2001, 16.)

5 KIINTYMYSSUHDETEORIA

Alun perin kiintymyssuhdeteorian (attachment theory) kehitti Englantilainen psykoanalyytikko John Bowlby (1907-1990). Teoria korostaa lapsen turvallisuuden tarvetta, eroahdistusta, sekä läheisydentarvetta hoivaajaansa kohtaan. Bowlbyn mielestä lasten tulevalle kehitykselle on suuri merkitys sillä, kuinka paljon vanhemmat antavat lämmintä ja läheistä suhdetta lapseensa. (Bowlby 1957).

Kiintymyssuhde on lapsen ja aikuisen keskinäinen tunnesuhde, joka syntyy lapsen ja aikuisen välisestä vuorovaikutuksesta. Lapsi muodostaa ensimmäisen suhteensa yleensä äitiin tai muuhun häntä ensisijaisesti hoitavaan henkilöön. (Sinkkonen 2001, 49.) Tammisen (2005, 76) mukaan lapsi tarvitsee aikuisen kiintymystä ja mahdollisuutta kiintyä itse aikuiseen koko kasvunsa ajan. Mahdollisuus kiintymykseen onkin pysyvä inhimillinen perustarve ja on pienelle lapselle jopa hengissä säilymisen edellytys.

Kiintymyksellä tarkoitetaan osapuolten välistä rakkauden ja lämmön tunnetta. Pienelle lapselle yksi kiintymyssuhde on kaikista tärkein. Yksi vastuullinen aikuinen (yleensä äiti) on turvan antajana luotettavampi kuin suuri hoitajien joukko pienelle lapselle. Se, että lapsella on yksi tuttu ja turvallinen aikuinen auttaa esimerkiksi vaaran uhatessa. Lapsen ei tarvitse arvioida kuka aikuisista on turvallisim, luotettavin ja lähimpänä. (Sinkkonen 2001, 49.)

Kun lapsen tarpeet huomataan ja niihin reagoidaan nopeasti, lapsi oppii luottamaan aikuiseen ja hänelle syntyy siitä turvallinen olo.

5.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde, jossa lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on toimiva ja jossa lapsen tarpeet ovat huomioitu, oppii lapsi luottamaan siihen, että vanhempi on aina häntä tarvittaessa saatavilla. Turvallisesti kiintynyt lapsi on aikuisena luottavaisempi ja vuorovaikutustaitoisempi. Turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen ei vaadi vanhemmalta (äidiltä) erityistaitoja tai teoria tietoa, ei laatu-aikaa tai korkeatasoista äitiyttä, vaan normaalia elämistä ja olemista lapsen kanssa. Mielenkiintoa lasta kohtaan, sekä riittävästi aikaa. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 186-187.)

Turvallisesti kiintynyt lapsi osaa näyttää kaikkia tunteitaan vapaasti ja käyttäytymisellään hän osoittaa luottamuksensa äidin läheisyyteen ja ennakoitavuuteen. Lapsen elämässä on rytmi ja säännönmukaisuus. Kaikki perustarpeet on hoidettu ja lasta on lohdutettu ja pidetty hyvänä. Turvallisesti kiintynyt lapsi on saanut elää ennakoitavassa ympäristössä, joka on luonut hänelle säännönmukaisuutta ja sitä kautta turvallisuuden tunnetta. Tämä kiintymyssuhde on kiintymyssuhteista kaikista yleisin. (Sinkkonen 2001, 42 - 45.)

5.2 Välttelevä kiintymyssuhde

Välttelevästi kiinnittynyt lapsi ei näytä tunteitaan yhtä voimakkaasti kuin turvallisesti kiinnittynyt lapsi, vaan hän hillitsee ja estää tunnekuohunsa, sekä suhtautuu pidättyvästi fyysiseen läheisyyteen. Ainoana näkyvänä

merkkinä välttelevästi kiinnittyneen lapsen eroahdistuksesta voidaan pitää leikin tai tutkimisen vähenemistä. Kiintymyssuhdeteorian mukaan eroahdistusta kärsivällä lapsella ei riitä energiaa ympäristön tutkimiseen. Välttelevästi kiintynyt lapsi ei ole kyennyt luomaan äitiinsä tunnepohjaista kiintymyssuhdetta, vaikka äitiinsä luottaakin. Tällainen lapsi on oppinut kokemusten myötä, ettei kannata osoittaa tunteitaan liian vahvasti, sillä äitiin ei pysty vetoamaan tunteilun kautta. (Sinkkonen 2001, 42 - 45.)

5.4 Turvaton kiintymyssuhde

Turvattomassa kiintymissuhteessa lapsi kokee äidin saatavuuden ja läsnäolon epävarmaksi. Lapsi joka on kiintynyt turvattomasti voi olla joko takerutuva, välttelevä tai pelokas. Turvattomasti kiintynyt lapsi saattaa pelätä aikuisena hylätyksi tulemistä ja välttelee läheisiä ihmissuhteita. Kiinnittymättömän lapsen tunnistaa siitä, ettei hän käyttäytymisellään osaa osoittaa, että lapsen omat vanhemmat ovat hänelle tärkeämpiä kuin vieraat aikuiset. Lapsi ei reagoi erotilanteissa, eikä ilahdu jälleen näkemisissä, kuitenkin lapsi saattaa pelätä yksin olemista. Lapsi ei vierasta ja hänelle käy kuka tahansa hoitajaksi ja hän hakeutuu vieraan aikuisen syliin (Sinkkonen 2002, 214-215.) Turvattomasti kiintyneillä lapsilla saattaa näkyä ympäristönsä tutkimiseen ja siihen suuntautumiseen vähentymistä (Sinkkonen 2001, 43.)

He saattavat pyrkiä äitiinsä syliin, mutta eivät tunnu viihtyvän siinä sen paremmin kuin lattiallakaan. (Sinkkonen 2001, 42 - 45.) Ongelmana on se, että lapsen on vaikeaa "lukea" vanhempaansa jos vuorovaikutus on ennakoimatonta. (Broberg, Almqvist, Tjus, 2005, 131.)

6 LAPSEN KIINTYMYSSUHTEET PÄIVÄKODISSA

Leikki-iässä lapsen sosiaaliset suhteet laajenevat kodin ulkopuolelle. Lapsi tutustuu päiväkodin aikuisiin, tulee ryhmän jäseneksi ja ystävystyy muiden lasten kanssa. Lapsen on opittava tunnistamaan omia ja toisten ihmisten tunteita sekä jakamaan ja säätelemään omia tunteitaan. Turvallisesti kiintyneet lapset ovat avoimia uusille kokemuksille ja heidän mielensisäiset mallinsa ovat joustavia. Tämä mahdollistaa asianmukaisten merkitysten antamisen uusille kokemuksille. (Sinkkonen 2003, 182.)

7 OMAHOITAJUUS

Pienelle lapselle kokopäiväinen ero vanhemmistaan on kiintymyssuhteille haaste. Turvalliset ja pysyvät aikuiset lapsen elämässä ovat pohja oppimiselle ja myöhemmille ihmissuhteille. OMAHOITAJUUDEN periaatteet rakentuvat kiintymyssuhteen pohjalle.

Alle 3-vuotiaille lapsille on tärkeää elämänsä hallinnan ja turvallisuuden tunteen vuoksi, että ympäristön tapahtumat toistuvat, pysyvät samoina ja säännöllisinä. Pienet lapset elävät tätä hetkeä, eivätkä osaa riittävästi ennakoita tulevaa. Tähän pohjautuen on erityisen tärkeää rakentaa lapsen päivärhythmi selkeäksi. Jatkuva hoitajien vaihtuvuus ja pätkäihmissuhteet ovat ei-toivottuja, sillä ne aikaansaavat lapsissa epävarmuutta ja venyttävät liikaa pienen lapsen sopeutumiskykyä. Jotta lasten elämä rakentuisi mahdollisimman kiinteäksi, tasapainoiseksi ja ehjäksi on erittäin tärkeää, että hänellä on turvallinen aikuinen jolle lapsi kokee olevansa tärkeä ja kuuluvansa jonnekin. (Helenius & ym. 2001, 22.)

Lapsen aloittaessa päivähoiton, vie hän mukanaan siihenastiset kokemuksensa lähimmistä ihmissuhteistaan. Lapselle uusi ja vieras ympäristö on maailma, josta ei ole aikaisempaa kokemusta tai muistikuvaa. Lisäksi ero äidistä ja tutusta kotiympäristöstä aiheuttavat pienelle lapselle hämmennystä ja stressiä. (Keskinen & Virjonen 2004, 132.)

Kun päivähoitossa on yksi nimetty vastuhenkilö lasta kohden, mahdollistaa se perheen, että lapsen yksilöllisemmän huomioimisen aloitusvaiheessa. Omahoitaja auttaa lasta päivähoiton aloitusvaiheessa turvautumaan ja lohduttautumaan lähellään. Kyseinen työmalli saattaa tuoda myös vanhemmille helpotusta, kun he saavat jakaa ajatuksiaan ensisijaisesti yhden hoitajan kanssa. Lapset voivat tuoda päiväkotiin vanhemmistaan ja muista tärkeistä asioista valokuvia, jotta mielikuva vanhemmista säilyisi kokopäivän ajan (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.) Työntekijän tehtävänä on auttaa lasta kestämään eron vanhemmistaan, sekä samalla auttaa lasta luomaan kiintymys-

suhde itseensä ja vähitellen ryhmän muihin aikuisiin. (Kaskela & Kekkonen 2006,43.)

7.1 Omahoitajuuden historiaa

Omahoitajuus alkoi Helsingin yliopiston psykologian laitoksen ja soveltavan kasvatustieteen laitoksen tutkimus ja kehittämishankkeesta, "Kenguru-projektista". Pää tarkoituksena oli kehittää alle kolmevuotiaiden lasten hoitoa, sekä kehittää ja arvioida työskentelytapoja jotka tukevat lapsen kehitystä ja lisäävät kasvattajien tietoa ja ymmärrystä lapsen yksilöllisistä tarpeista ja kehityksestä. Tutkimus alkoi elokuussa 2005 ja päättyi kesäkuussa 2006 (omahoitajuuskäytännöt Espoossa 2007.)

7.2 Omahoitajuus Siileissä

Oma vastuuhoitaja lohduttaa ja tukee lasta erotilanteissa ja antaa myös aikaa vanhemmalle eron käsittelyyn. Hakutilanteissa hoitaja kertoo lapsen päivän kulusta ja tunteista. Kiintymyksen syntyminen omahoitajan ja lapsen välillä on välttämätön jotta työskentely ja omahoitajuus mahdollistuvat. Omahoitaja pitää kaikki varhaiskasvatuskeskustelut perheen kanssa, sekä auttaa lasta, että perhettä tutustumaan Siilien ryhmään. Omahoitaja tekee yhdessä lapsen kanssa lapselle omaa kasvunkansiota, johon kerätään lapsen kädentöitä, valokuvia ja muita havaintoja.

Siilien ryhmä on jaettu pienryhmiin. Jokaisella lapsella on oma vastuuhoitaja, joka tekee yhteistyötä vanhempien kanssa ja on oman ryhmänsä lasten kanssa kaikissa päivän tilanteissa: ruokailussa, pukemisessa, ulkoiluissa ja toimintatuokioilla, työvuorojensa puitteissa.

Siileissä vältetään kiirettä ja kaikki ohjatut tuokiot tapahtuvat muutaman lapsen kanssa kerrallaan. Näin jokainen lapsi kohdataan yksilöllisesti joka päivä, sekä lapsen kasvua ja kehitystä on helpompi seurata.

Pienryhmiä on kolme ja niille on annettu omat nimet. Pienryhmässä pyritään välttämään ns. kaaostilanteita, jossa kaikki lapset ovat samassa tilassa samaan aikaan. Tarkoitus on porrastaa kaikki siirtymätilanteet, kuten pukemis- ja riisumishetket.

7.3 Lapsen ja omahoitajan päivä Siileissä

Pukemis/ riisuutumisen tilanteet: Pukemis/ riisuutumisen tilanteissa omahoitaja ottaa oman pienryhmänsä lapset vessaan ja pukemaan samanaikaisesti.

Ulkoilut: Aamu-ulkoilussa ulkona on omahoitaja jos hänen työvuoronsa sen mahdollistaa. Ulkoilussa pyrimme siihen, että paikalla olisi aina kaksi aikuista.

Ruokailut: Omahoitaja syö oman pienryhmänsä kanssa samassa pöydässä.

Päiväunet: Omahoitaja saattaa pienryhmänsä lapset lepohuoneeseen ja peittelee heidät.

Pienryhmätuokiot: Siilien ryhmässä kaikki toiminnot pidetään pienryhmissä tai vain yhden lapsen kanssa kerrallaan. Jumppahetkillä lapset liikkuvat vertais/ ikäryhmissä.

8 LÄHTEET

- Broberg, Anders. Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Bowlby, John 1957. Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: WSOY.
- Helenius, Aili. Karila, Kirsti. Munter, Hilikka. Mäntynen, Pirkko & Sirenius, Helena 2001. Pienet päivähoitossa. Helsinki: WSOY.
- Hujala, Eeva. Parrila, Sanna. Lindberg, Päivi. Nivala, Veijo. Tauriainen, Leena & Vartiainen, Pirkko 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1997. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2004. Temperamentti. Helsinki: WSOY.
- Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.) 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.
- Laki lasten päivähoitosta 1973, 1983.
- Omahoitajuuskäytännöt Espoossa 2007. Perehdytysmateriaali.
- Päiväkoti Merinasti-Siiman Varhaiskasvatussuunnitelma 2008.
- Sinkkonen, Jari 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari & Kalland, Miriam (toim.) 2002. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Helsinki: WSOY.

Siren-Tiusanen, Helena 2001. Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Tamminen, Tuula 2005. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes oppaita 56.

Varttua. Kasvatuskumppanuus 2007. Viitattu 20.11 2008
<http://www.stakes.fi>